

Фрагмент ілюстрацыі Паўла ТАТАРНІКАВА.

Крэўскі замак: муры спакваля ажываюць

Снежанскае надвор'е ласкавым не назавеш, але працы на прыцярушаных снегам мурах Крэўскага замка не спыняюцца нават у завею. Першы этап кансервацыі знакамітага кастэля, які цягам многіх стагоддзяў, фактычна, толькі спакваля руйнаваўся, блізіцца да завяршэння.

Антон РУДАК /
 Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА
 Мінск — Крэва — Мінск

Каб прасачыць за работай будаўнікоў, 7 снежня ў Крэва выправіліся дырэктар ААТ «Белрэстаўрацыя» Уладзімір Змушко і навуковы кіраўнік аб'екта Уладзімір Сіняўскі. Карэспандэнты «К» склалі ім кампанію, каб на свае вочы пабачыць, што дзеіцца ў старых мурах, і даведацца пра далейшыя перспектывы іх аднаўлення.

Працяг — на старонцы 4 — 5.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ/

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Тэма

**АДПРАЦОЎКА
ЭТАЛОНА**

17 снежня — Дзень беларускага кіно. Тыя, хто адзначае гэта свята, упершыню атрымаюць сёлета Нацыянальную прэмію. Пакуль жа «К» згадвае, як прайшоў 2018-ы кінагод.

ст. 2, 7

Суботнія сустрэчы

**КАВАЛКІ ЗОЛАТА
Ў ЧЫРВОНОЙ РАМЕ**

“Галоўнае — быць верным самому сабе, тады ў любой краіне знойдзецца свой глядач.” — «К» пагутарыла з мастачкай Зояй Літвінавай.

ст. 6

Art-блог

**СУЧАСНЫ ДЫНАМІЗМ
НЕЎМІРУЧАЙ ГІСТОРЫІ**

У Вялікім тэатры адбылася прэм'ера новай рэдакцыі балета “Рамэ і Джульета” ў пастаноўцы народнага артыста СССР Валянціна Елізар'ева. Пра першую работу славутага харэографна на пасадзе мастацкага кіраўніка тэатра піша «К».

ст. 8

Афіцыйна

Адпрацоўка эталона

17 снежня краіна адзначыць Дзень беларускага кіно. Сёлета ў спісе традыцыйных урачыстасцей з'явіцца новы радок: у Дома кіно пройдзе ўзнагароджанне пераможцаў першага Рэспубліканскага конкурсу "Нацыянальная кінапрэмія Беларусі".

Настася ПАНКРАТАВА / Фота Ганны ШАРКО

Як распавяла на адмысловай прэс-канферэнцыі дырэктар конкурсу Алеся Какошніківа, ідэя стварэння Нацыянальнай кінапрэміі даўно лунала ў паветры, але рэалізаваць яе атрымалася толькі зараз. Арганізатарамі выступілі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь, Мінгарвыканкам, Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм", грамадскія аб'яднанні "Беларускі саюз кінематографістаў" і "Беларуская гільдыя актэраў кіно".

Колькасць пададзеных заявак перацягнула чаканні арганізатараў: прыйшло 167 афіцыйных зваротаў, з якіх 35 трапілі ў конкурс.

— Асабіста я лічу, што гэта добры вынік, бо сёлетняя Нацкінапрэмія — праект стартавы, — зазначыў начальнік аддзела па кінематографіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, намеснік старшынёў журы конкурсу Аляксандр Рыльван. — Для сябе я называю гэты працэс адпрацоўкай эталона. Нам цікава, які рэзананс атрымае праект, калі будуць агучаны імёны пераможцаў. Мы прыслухаемся да меркаванняў журналістаў, грамадскасці, будзем імкнуцца выправіцьхібы, якія могуць узнікнуць

на мерапрыемстве, што ладзіцца ўпершыню. Спадзяюся, што Нацыянальная прэмія заікавіць шматлікіх незалежных кінавытворцаў. У будучым хацелася б стварыць сапраўдную кінаакадэмію з максімальным прыяцпеннем кінематографістаў, а таксама людзей, якія пішуць пра кіно. Мару, каб у яе складзе было не менш за 500 членаў. Але і на дадзеным этапе я вельмі ўсцешаны тым, як развіваюцца падзеі: алчуваю давер удзельнікаў.

Пераможцы будуць вызначаны ў 20 намінацыях, сярод якіх і такія катэгорыі як "За ўнёсак у беларускі кінематограф" і "За ўнёсак беларусаў у замежны кінематограф". Канчатковае рашэнне прымае журы на чале са старшынёй — загадкавым кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі факультэта журналістыкі БДУ, кандыдатам філалагічных навук Людмілай Саянковай. Сёлета ў склад журы ўвайшло 59 чалавек — кінарэжысёры, кінакрытыкі, актэры.

Бюджэт на падрыхтоўку і правядзенне конкурсу склаў каля 150 тысяч рублёў. У гэтую суму ўключаны грашовыя прызы лаўрэатам. Пераможцы ў персанальных намінацыях (наилепшая роля, рэжысёрская ці апэратарская праца, мантаж і гэтак далей) атрымаюць па 50 базавых велічынь, у групавых (за найлепшы фільм, тэлесерыял і гэтак далей) — па 100 базавых велічынь.

— Наша мерапрыемства скіравана на падтрымку айчыннага кінематографа, — падкрэсліў спадар Рыльван.

Паглядзець фільмы, заяўленыя на Нацкінапрэмію, усе ахвотныя змогуць з 18 па 26 снежня ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў — там будуць ладзіцца і паказы стужак, і творчыя сустрэчы са зымачнымі камандамі, і майстар-класы лаўрэатаў.

"Выхад" у Венецыю

Сёлета на 58-й Міжнароднай выставе сучаснага мастацтва ў Венецыі нашу краіну прадставіць праект куратара Вольгі Рыбчынскай і скульптара Канстанціна Селіханава "Exit / Выхад" — менавіта яго абрала журы конкурсу на стварэнне канцэпцыі для беларускага павільёна, як паведамлілі ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў.

Венецыянская біенале адкрыецца 11 мая і працягнецца да 24 лістапада 2019 года. Беларусь возьме ўдзел у гэтым буйнейшым форуме сусветнага мастацтва ў пяты раз. Куратар біенале Ральф Ругаф вызначыў агульную для мастакоў усіх краін тэму, якой мусяць адпавядаць кожны з пададзеных праектаў — May you live in interesting time ("Не дай вам бог жыць у час перамен"). Што ўбачаць наведвальнікі беларускага павільёна ў Венецыі, чытайце ў наступным нумары "К".

Гродзенскі досвед — краіне

12 снежня ў Гродне адбыўся рэспубліканскі семінар "Дзяржаўна-прыватнае партнёрства ў галіне музейнай справы ў Рэспубліцы Беларусь: стан і перспектывы развіцця".

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Мерапрыемства адбылося на базе Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея. У семінары бралі ўдзел прадстаўнікі галоўных упраўленняў ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, упраўленняў культуры аблвыканкамаў і Мінскага гарвыканкама, спецыялісты музейнай справы.

Гродна абралі невыпадкова — горад заходзіцца побач з мяжою, задзейнічаны ў сі-

тэме трансгранічнага супрацоўніцтва, мясцовыя музейшчыкі маюць трывалыя кантакты з польскімі і літоўскімі калегамі. Ды і замежных гасцей Гродзеншчына прымае болей за іншыя рэгіёны краіны. Ёсць у рэгіёне і канкрэтыя прыклады паспяховага дзяржаўна-прыватнага партнёрства ў музейнай галіне.

Семінар меў практычны характар, таму больш часу там было адведзена не на пасяджэнні, але на наведванні музеяў, што існуюць па-за сістэмай Міністэрства культуры краіны — гэта музеі прыватнай і ведамаснай. Таксама ўдзельнікі азнаёміліся з тым, як ідзе работа па адбудове комплексу Старога замка.

Больш падрабязна пра семінар — у наступным нумары.

Завеі. Снежань. Пецярбург

Завершыцца "Пецярбургскі тэатральны сезон" 18 снежня спектаклем "Ці ведаеце вы, што такое каханне?"

З 14 снежня галоўная сцэна Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы пройдзе ў валоданне тэатраў Паўночнай Пальміры: мінчан запрашаюць на XII Міжнародны фестываль "Пецярбургскі тэатральны сезон".

Настасся ПАНКРАТАВА

Летась да 950-годдзя Мінска Купалаўскі тэатр падрыхтаваў сваім глядачам эфектны падарунак: у яго сценах прайшлі гастролі шматразовага намінанта і лаўрэата "Залатога Маскі" тэатра "Трыют камедыянта". Сёлетні фестываль стаў лагічным працягам супрацоўніцтва. Фінансавую падтрымку для ажыццяўлення праекта ў абодвух выпадках аказалі Камітэт па культуры Санкт-Пецярбурга і Мінскі гарвыканкам.

Сам фестываль ужо мае сваю гісторыю. Ён быў заснаваны ў 2007 годзе, каб развіваць культурныя зносіны паміж горадамі на Няве і іншымі сусветнымі тэатральнымі цэнтрамі. Форум пабываў у Берліне, Дрэздэне, Марсэлі, Белградзе, Тэль-Авіве, Хайфе, Тбілісі, Афінах.

У Мінск пецярбургжцы прывязуць спектаклі розных напрамкаў і жанраў. Фестываль ад-

крые тэатр "Руская антрэпрыза" імя Андрэя Міронава. Ён прадставіць "Мадам Бавары" — сцэнічную фантазію сусветна вядомага рэжысёра Андрэя Жолдака па матывах рамана Гюстава Флабэра. Затым стары знаёмец — "Трыют камедыянта" — запраосіць на трагікамедыю "Талстога няма" ў рэжысуры Дзяніса Хусніярава з народнай артысткай Расіі Вольгай Антонавай ў галоўнай ролі.

У чаканні і прыхільнікі творчасці Руслана Кудашова. Кожны з яго спектакляў на сцэне Брэсцкага тэатра лялек становіўся тэатральнай падзеяй, неаднаразова браў Гран-пры на міжнародных фестывалях, а "Фро" быў прызнаны найлепшым спектаклем тэатра лялек на мінулай Нацыянальнай тэатральнай прэміі. У рамках "Сезона" спадар Кудашоў пакажа лірычную клаўнаду "Неба ў чмадаце, альбо Цуцыкі ўночы", пастаўленую ім у Вялікім тэатры лялек.

Драматычны тэатр імя Веры Камісаржэўскай прапануе драму "Ноч Гельвера". Між іншым, тэатст Інгмара Вілкіста спецыяльна для тэатра перакалапа з польскай мовы колішняга аглядалніка "К" Таццяна Команава. А завершыць праграму тэатр-фестываль "Балтыйскі дом" лірычнай камедыяй ад рэжысёра Эліаса Файнгерша "Што такое каханне?"

“Пан Тадэвуш”: вяртанне кінаэпапеі

Сёння, 15 кастрычніка, у сталічным кінатэатры “Масква” адбудзецца беларуская прэм’ера першай экранізацыі слынянай паэмы Адама Міцкевіча “Пан Тадэвуш”, якая выйшла ў 1928 годзе. У рамках вядомага праекта “Кінематографіі”: “Нямое кіно + жывая музыка” мінская публіка атрымае ўнікальную магчымасць убачыць стужку польскага рэжысёра Рышарда Ардынскага ў музычным суправаджэнні сімфанічнага аркестра і хору музычнай капэлы “Санорус”. А кампазітар Канстанцін Яськоў адмыслова стварыў новы саундтрэк для польскага кінатвору.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Трошкі з гісторыі кінакарціны. “Пан Тадэвуш” належыць да міжваенных часоў, якія лічацца “залатым векам польскага кіно”. У 1928 годзе польскае грамадства захапіла хваля патрыятычных настрояў. Экранізацыя паэмы Адама Міцкевіча сталася натуральным памкненнем кінавытворцаў адрагаваш на гэты попыт і распавесці пра гісторыю і культуру краіны. На ўрачыстай прэм’еры “Пана Тадэвуша” прысутнічалі прэзідэнт краіны Ігнаці Масціцкі і маршал Юзаф Пілсудскі. У цэлым, экранізацыя была прынятая добра і карысталася папулярнасцю.

Варта адзначыць, што здымкі “Пана Тадэвуша” вяліся на натуре. Для рэжысёра было істотна надасць дэянію даставернасці. У прыватнасці, Рышард Ардынскі здымаў у Мірскім замку, на возеры Свіцязь, у сцёртым ужо з аблічча зямлі маёнтку Чамброў — і гэта дадае карціне дакументальнай варгасці. Пры тым, стужка не пазбаўлена і вядомасці: да працы над ёй былі запрошаны лепшыя

кансультанты па інтэр’еры, касцюмах, рэжывізе. Гэта сама Ардынскі разам са сцэнарыстамі Андэжэем Стругам і Фердынандам Гётэлем парупіліся пра візуальныя адсылкі: шэраг жывых карцін былі аформлены ў стылі вядомага польска-беларускага ілюстратара і жывапісца Міхала Эльвіра Андрыёлі.

На жаль, “Пан Тадэвуш” зведаў і дрэнныя часы. Падчас Другой сусветнай вайны карціна была згублена. Тое, што сёння убачыць мінская публіка — гэта адноўленае па драбчках Нацыянальным кінаархівам у Варшаве кінапалатно, рэстаўрацыя якая ішла ў некалькі этапаў. У 1950-я гады былі знойдзены ўрыўкі фільма, у 2006-м — іншыя яго фрагменты. Нацыянальнаму кінаархіву ўдалося аднавіць 120 хвілін кінаэкранізацыі (у той час, як яе арыгінальнае версія доўжылася тры гадзіны). Ды, тым не менш, і гэта варта лічыць вялікай удачай польскага кіно. Варшава вітала вяртанне адноўленага “Пана Тадэвуша” ў 2012 годзе. Сёння, дзякуючы ўдзелу Польскага інстытута ў Мінску, адрагаваную версію кінатвору Рышарда Ардынскага можа убачыць і наша сталіца.

Здымкі праходзілі ў тым ліку ў маёнтку Чамброў, якога ўжо не існуе (Навагрудскі раён).

Кампазітар Канстанцін Яськоў, які працаваў над музычным суправаджэннем да фільма, падзяліўся сваімі ўражаннямі ад судакранання з цікавым для музычнай інтэрпрэтацыі матэрыялам. — Спалучэнне розных сэнсавых пластоў — ад “зямных” да ўзнёслых — стварае ўсю невычэрпную глыбіню паэмы. І глыбіню гэту можна вымяраць бясконца, знаходзячы пастаянна шпосы і

новае і актуальнае для сённяшняга дня, — падкрэсліў надзённасць першаасноў музыкант. Адзначыўшы, што ў стварэнні музычнага шэрагу да “Пана Тадэвуша” ён шмат абапіраўся на танцавальныя жанры польскай музыкі — мазурку, кувяк, паланез — кампазітар у якасці крыніцы натхнення таксама адзначыў і Фрэдэрыка Шапэна. “Таму і

невыпадкова, што фартэпіяна — галоўны “персонаж” аркестравай партытуры”, — падкрэсліў ён. Пры гэтым Канстанцін дадае, што музыка да “Пана Тадэвуша” не замыкаецца выключна ў нацыянальнай традыцыі. — Праз інтанцыяныя і жанравыя пласты нацыянальнай і агульнаеўрапейскай музычнай культуры я імкнуўся адлюстраваш

увесь спектр перажыванняў і пачуццяў герояў, перадаць прыродную красу і дух гісторыі, — дадае ён. Адначасна ў сваю чаргу, што паказ адрагаванай версіі “Пана Тадэвуша” ў Мінску прымеркаваны да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча, якое мы будзем святкаваць ужо зусім хутка — 24 снежня. **К**

Віншуем!

Прыклад элегантнасці і майстэрства

15 снежня 80-годдзе адзначае заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Людміла Былінская — актрыса, чыё прафесійнае майстэрства і непаўторная індывідуальнасць значна паўплывалі на развіццё айчыннага тэатральнага мастацтва.

Людміла Усеваладаўна вучылася ў тэатральна-мастацкім інстытуте на курсе народнага артыста Беларусі, прафесара, лаўрэата Дзяржаўных прэміяў Канстанціна Саннікава. Пасля заканчэння вучобы адразу

пабрапіла ў труп Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага, дзе выходзіць на сцэну і да гэтай пары. Актрысу неаднойчы запрашалі на здымачную пляцоўку кінематографісты. “Карнавал” Грыгор’ева, “Дрэвы на асфальце” Коласа, “Перакрыжаванне” Астрахана, “Дунечка” Яфрэмава — у кожнай з гэтых карцін можна пабачыць сённяшняю юбіляршу. Роля ж настаўніцы Ганны Васільеўны ў карціне Кожына “Зімовы дуб” стала для Людмілы Былінскай сапраўды зорнай: у 1964 годзе яна прынесла актрысе Гран-пры на міжна-

родных кінафестывалях у Монтэ-Карла, Празе і Мюнхене. У тэатры спадарыня Былінская стварыла таксама нямяла запамінальных вобразаў, якія скаралі сучаснікаў. Ніна з “Маскарада” Міхала Лермантава, Ганна з “Бабінага царства” Юрыя Нагібіна, Ліна Разз з “Фізікаў” Фрыдрыха Дзюранмата, Лізавета Якаўлеўна з “Эфіры” Людмілы Уліцкай і многія іншыя ролі сталі для глядачоў і крытыкаў прыкладам высокага майстэрства, талента, прафесіяналізма і неперайздзенай элегантнасці.

Фота з архіва НАДТ імя М. Горкага

Калонка рэдактара

Дыскутаваць трэба на беразе

Сёлета добрых навінаў у плане рэстаўрацыі помнікаў спадчыны, канешне, магло б быць і болей — балазе, не выпадае сумнявацца, што грамадства іх даўно і нецярыпліва чакае. Але, як падаецца, працэс усё ж пайшоў. Сведчаннем таму — хаця б пачатак актыўных работ на замках у Гродне, Крэве, Гальшанах. Зрэшты, раптам выявілася і яшчэ адна акалічнасць. Нават вырашэнне пакутлівай праблемы фінансавання яшчэ не гарантуе ўсеагульную радасць з нагоды доўгачаканай рэстаўрацыі. Вось і вакол рэканструкцыі таго ж Старога замка па-ранейшаму віравалі жарсці.

Лья СВІРЫН

Сюжэт гэты варты п'яра драматурга. Праект рэканструкцыі замка быў створаны даўно і доўгі час ляжаў пад сукном. Ніхто яго за тры дзесяцігоддзі асабліва не абмяркоўваў. Дыскусіі пачаліся ўжо ў той момант, калі грашовы струменьчык урэшце зацурчэў, а мноства патрэбных для гэтага афіцыйных папер былі падпісаныя. Таму атрымалася, што два працэсы ішлі паралельна. Навукоўцы ўтрапёна спрачаліся, колькі паверхаў і вокнаў мелі знішчаныя яшчэ за дзедам шведам камяніцы. А будаўнікі акурат у гэты час выконвалі свае канкрэтныя задачы — ясная справа, навукоўцаў не слухаючы. Як вынік, шмат адмоўных эмоцый — і ніякага толку.

Няма сумневу ў тым, што галоўны ініцыятар гэтай дыскусіі, супрацоўнік інстытута гісторыі НАН Беларусі Мікола Волкаў — выбітны спецыяліст у галіне гісторыі фартыфікацыі. Грэх сумнявацца і ў тым, што да яго аргументаў варты было прыслухацца. Але, пэўна, ужо не на той стадыі, калі за працу ўзяліся будаўнікі.

У дужках адзначым: тут варты ўлічыць і яшчэ адзін аспект. Меркаванне вузкапрофільных спецыялістаў у дадзеным выпадку не можа быць ісцінай у апошняй інстанцыі. Бо апрача архіўных звестак, пры рэстаўрацыі трэба браць пад увагу процьму самых розных фактараў, у якіх гісторыкі мала цямяць — скажам, нагрукі электрасетак і пажарную бяспеку. Усе яны дыктуюцца новым характарам прыстасавання помніка — пагатоў, ніводзін замак у нас не аднаўляецца менавіта як замак. Звычайна гэта музей, прызначаны не для абароны ад ворага, а для масавага наведвання. Таму адэкватным вынікам тут можа быць хіба пошук нейкіх больш-менш аптымальных кампрамісаў.

Яшчэ адна праблема — транспарэнтнасць таго, што робіцца за будаўнічым парканам. Архітэктары-рэстаўратары — людзі зазвычай даволі замкнёныя, і на стасункі з прэсай ідуць неахвотна, не кажучы ўжо пра тое, каб самі іх ініцыяваць. Таму інфармацыйныя павевы тут часцяком спараджае нехта іншы — скажам, грамадскі актывіст або проста блогер, які ніколі не супраць накінуць на вентылятар.

Варты адзначыць, што ў выпадку з тым жа гродзенскім замкам спробы наладзіць дыялог з грамадскасцю рабіліся — іх каталізатарам стала абласное ўпраўленне культуры. Але, ізноў жа, адбывалася гэта ўжо ў той час, калі будаўнікі шчыравалі ва ўсю. І таму найбольшсэнсоўнай тут падаецца прапанова шэрагу спецыялістаў: не надта ўмешвацца ў ход першай чаргі рэканструкцыі, але адразу пачаць абмяркоўваць наступныя.

Зрэшты, гэты драматычны сюжэт можа быць добрым урокам на будучыню. Неўзабаве васьмь мае распачацца новы рэстаўрацыйны праект — аднаўленне сядзібы Рэйтанаў у Грушаўцы, пра якую мы шмат пісалі. Яго адметнасць найперш у тым, што гэта першая ў Беларусі ініцыятыва такога маштабу, якая фінансуецца звольшага не за бюджэтныя, а за грантаўскія сродкі.

І вельмі важна, каб яшчэ да пачатку вырабу праектна-каштарыснай дакументацыі ўсе зацікаўленыя бакі (уключна, вядома, з грамадскасцю, ролю якой ва ўсіх дадзеныя Грушаўкі падзяюць і сапраўды цяжка пераацаніць) прыйшлі да пэўнага кансэнсусу. Сабраліся б, скажам, на "круглы стол" ды ўволю надэскаутваліся. Каб у выніку ўлічаныя былі і аспекты метадалогіі, і нюансы, звязаныя з новай функцыяй котлішча Рэйтанаў, і розныя тэхнічныя дэталі.

У кожным разе, несумненна адно: дамаўляцца трэба на беразе. Яшчэ да таго, як на аб'ект прыходзяць будаўнікі.

К

Крэўскі замак: муры спакваля ажываюць

(Пачатак на с. 1)

Прайшоўшыся ўздоўж паўночна-заходняй сцяны замка, якая непазрэдна прымыкае да знакамітай княжашкай вежы, мы на свае вочы пераканаліся, што працы там звольшага скончаныя. Ужо завершана кладка цэглы, а каштоўныя руіны амаль цалкам накрыты дахам, які абараняе іх ад дажджу і снегу. Як запэўніў Уладзімір Змушко, дах на рэшыце сцяны мусіць быць пакладзены да канца года — менавіта над гэтым цяпер шчыруюць будаўнікі. Такой працы з'мовзе надвор'е не замінае, таму яна не спыняецца нават у непагадзь.

Рэканструкцыя паўночна-ўсходняй сцяны, якая прымыкае да вежы з іншага боку, стане наступным этапам работ у замку. Яго пачатак запланаваны на красавік 2019 года, а неабходная праектна-каштарысная дакументацыя распрацоўваецца ўжо цяпер. Мяркуюцца, што для яе ўвасаблення ў жыццё спатрэбіцца прыкладна столькі ж сродкаў, колькі пайшло на аднаўленне першай сцяны — каля 1,1 мільёна рублёў.

ЧАС ЗБІРАЦЬ ВАЛУНЫ

Яшчэ на пачатку 2017 года для сцен замка прайшлі геалагічныя даследаванні, мэтай якіх было высветліць, ці дастаткова моцныя сцены і ці не абрынуцца яны ў працэсе аднаўленчых работ. Для пад'езду тэхнікі, якая зрабіла свідраванні і ўзяла ўзоры грунту, двор кастэля часткова расчысцілі ад буйных камяняў. Расчышчалі з дапамогай бульдозера, і гэта выклікала ў інтэрнэце хвалю абурэння: сёй-той не тлумі адэкватна зразумёў характар такіх работ, і папаўзілі чуткі, нібыта замак руйнуюць.

Зрэшты, абурэнне тое мела пад сабою пэўныя падставы: побач з бульдозерамі, паводле заканадаўства, павінны былі знаходзіцца археолагі. Варты адзначыць, што спецыялісты гэта ўлічылі, і цяпер усе земляныя работы на замку праходзяць выключна пад археалагічным наглядам.

Працы непазрэдна на кансервацыі Крэўскага замка пачаліся летась

у рамках Дзяржаўнай праграмы "Культура Беларусі" — тады замкавую вежу накрылі часовым дахам. А ў чэрвені 2018 года былі распачатыя і больш грунтоўныя захавы: пастаянная кансервацыя муроў і аднаўленне паўночна-заходняй сцяны.

Вышыня ашалелых сцен дасягае недзе дзевяці метраў. Як можна заўважыць, муры адносна добра захаваліся ўнізе, але чым вышэй, тым яны танчэйшыя: камяні і цэгла з часам вылятаюць і асыпаюцца. Уверсе старую цэглу часта даводзіцца разбіраць і класіць новую. Як адзначыў Уладзімір Сіняўскі, цэгла для вонкавай кладкі сцен вырабленая амаль ручную, каб максімальна алпавадаць выгляд старога муроўці.

Для ўмацавання сцен унізе выкарыстоўваюцца таксама камяні. Да нядаўняга часу іх пакуль ставала, а вось для далейшых работ будуць скарыстаны тэя валуны, што панавозілі з розных мясцін энтузіясты, якія падахвоціліся ўласнаручна зрабіць унёсак у аднаўленне знакавага помніка.

У паўночна-заходняй сцяне, між іншага, адноўлены адзін з двух праёмаў, праз якія ў замак трапіла вада — мяркуюцца, што на падворку быў вадаём, якім карысталіся абароны. У паўднёва-заходняй сцяне таксама будзе адноўлены алпаведны праём, але вада праз іх ужо не пашьчэ. Ландшафт вакол замка за стагоддзі істотна змяніўся, ён апынуўся ў гушчы прыватнай забудовы. Ды і пуськаць валу на тэрыторыю з магучым культурным слоём — відавочна неметазгодна.

ПАД'ЁМНЫ МОСТ І БРАМА З ГЕРСАЙ

У паўночна-заходняй сцяне, аднаўленне якой мусіць распачацца налета, цяпер зроблены заезд для будаўнічай тэхнікі. А неўзабаве там будзе размяшчацца галоўны ўваход у замак. Калі рэстаўрацыйныя работы цалкам завершаны, рэльеф у гэтым месцы зменіцца: перад замкавай сцяной з'явіцца роў, а над ім

пракладуць мост. Мяркуюцца, што ён будзе падымашца і апускацца, і ў паднятым стане зможы закрываць уваход у замак, стаўшы яшчэ адной цікавай турыстычнай "фішачкай". У браме таксама плануецца змясціць герсу — рашотку-завесу, якая будзе падымашца і апускацца з дапамогай лябедкі.

Пасля аднаўлення паўночна-ўсходняй сцяны паступова дойдзе чарга і да дзвюх апошніх. Праўда, невялікі адсутны фрагмент паўднёва-ўсходняй сцяны аднаўляць не будуць — тут пакінуць заезд на тэрыторыю замка для аўтамабільяў.

ДАНЖОН БЕЗ ЛІФТА

Апошнім этапам аднаўлення замка стане рэстаўрацыя вежы і ўзвядзенне на замкавых сценах дзвюхузроўневай драўлянай баявой галерэі. Яна будзе пачынацца ад брамы і праходзіць увверсе пад дахам па вонкавым баку сцяны. З галерэі можна будзе патрапіць у вежу — уваход размешчаны на трэцім паверсе, дзе ён быў і раней. Адсюль у ніжнія і верхнія ярусы будуць весці лесвіцы.

Вежа крэўскага замка ўяўляе з сябе данжон і выкарыстоўвалася як для абароны, так і ў якасці жылга. У выпадку аблогі данжон мог быць ператвораны ў аўтаномны цэнтр абароны — калі разабраць ці сталіць драўляныя галерэі, то ўваход у вежу на ўзроўні трэцяга паверха робіцца недаступным для ворага.

Данжонаў, якія захаваліся хаця б і часткова, на тэрыторыі Беларусі ўсяго два. Другі — славуцяя вежа ў Камяніцы, якая размешчана асабліва. Таму крэўскі — адзіны ў сваім родзе: да яго прымыкаюць муры.

У будучыні ў замкавай вежы размясціцца музейная экспазіцыя. Яе планіроўка запраектаваная ў алпаведнасці з вынікамі археалагічных даследаванняў. Ніжні ярус знаходзіцца на ўзроўні зямлі, падвала няма. Мяркуюцца, што там былі склады і турма — тая самая, у якой быў задушаны ў 1382 годзе на загад вялікага князя літоўскага Ягайлы ягоны дзядзька

Уладзімір Сіняўскі, Уладзімір Змушко і майстар Уладзімір Вайцяховіч ля муру замка.

і канкурэнт у барашбе за княжацкі пасад Кейстут, і адкуль толькі чудам здолеў уцячы ягоны сын Вітаўт. На другім ярусе, хутчэй за ўсё, захоўвалася зброя, на трэцім размяшчаліся княжыя пакоі, а на чашвёртым — дамавая царква. Пасярэдзіне ярусаў вежы стаяў слуп, на які абавіраліся гатычныя нервурыны скляпенні. Сцены былі ўпрыгожаныя — археалагі знаходзілі тут багата фрагментаў тынкоўкі са слядамі роспісу.

Рэстаўратары замка ў літоўскіх Меднікаў, які шмат у чым падобны да крэўскага, размясцілі проста ў яго вежы сучасны ліфт — і гэта, з аднаго боку, спрасціла доступ на верхнія ярусы людзям з абмежаванымі магчымасямі, але з іншага — яўна не паспрыяла захаванню аўтэнтчнага выгляду аб'екта і стварэнню ў турыста ўражання, нібы ён трапіў у сярэднявечча.

Як распавёў Уладзімір Сіняўскі, у крэўскім данжоне ліфта не будзе — толькі лесвіцы. Каб не ўзікала ніякіх перашкодаў і нязручнасцяў з наведваннем вежы, будзе вызначана абмежаванне па колькасці наведвальнікаў, якія змогуць адначасова знаходзіцца ў яе памяшканнях. Вежу накрываюць шатровым дахам, а пад ім па перыметры звонку пройдзе драўляная галерэя, з якой можна будзе аглядаць ваколліццэ.

Аднак нават нязьброеным вокам можна пабачыць у супрацьлеглым ад яе куце рэшткі нейкага будынку. Менавіта іх многія лічаць слядамі так званай малой вежы. Аднак навуковы кіраўнік запэўнівае: тая пабудова

з'явілася куды пазней за часы Альгерда і да замку ўжо не мае ніякага дачынення. Хутчэй за ўсё, гэта было ад халоднай зброі — агнястрэльнай тады яшчэ не было. Пра гэта сведчаць знойдзеныя падчас археалагічных раскопак так званыя балты — наканечнікі ад стрэл для арбалетаў.

Сляды розных часоў

Ля сцен той самай "малой вежы" можна бачыць рэшткі дота ці бункера, прыбудаванага падчас Першай сусветнай вайны, калі замак уваходзіў у нямецкую лінію абароны. Складзеныя яшчэ аднаго дота часткова захаваліся ля паўднёва-заходняй сцяны, а трэці можна бачыць непалатэка ад замка, бліжэй да руінаў сінагогі. Як распавёў нам Уладзімір Сіняўскі, гэтую спалчэнну ўжо XX стагоддзя пры рэстаўрацыйных работах было вырашана захавашь. Застаюцца нават варонкі на замкавым падворку, пакінутыя расійскімі снарадамі падчас абстрэлаў у ліпені 1917 года. Дарэчы, менавіта яны найбольш спрычыніліся да разбурэння замка.

Цікавае спалучэнне сярэднявечных умацаванняў і фартыфікацый пачатку XX стагоддзя таксама можна прывабіць у Крэва аматараў вайсковай гісторыі — тым больш, што ў ваколліцах Крэва ёсць багата іншых слядоў Першай сусветнай з жалеца і

бетону — нямецкіх дотаў, бункераў, артылерыйскіх пазіцый.

Злева ад княжацкай вежы можна пабачыць масіўны контрфорс — выступ у сцяне, які робіць яе больш устойлівай. Ад пачатку яго тут не было: ён з'явіўся толькі падчас кансервацыі, якая праводзілася польскімі ўладамі ў 1929 годзе. Контрфорс таксама захаваліся — як напамін пра першую спробу аднаўлення замка. Зрэшты, як патлумачыў нам Уладзімір Сіняўскі, разбіраць яго так ці іначай было б рызыкаўна — усё-такі ён з'явіўся тут нездарма: сцяна ў гэтым месцы заўважна нахіленая ў вонкавы бок.

Акрамя контрфорса, сляды міжваеннай кансервацыі можна бачыць і на замкавай вежы — больш новая цэгла вылучаецца сваім чырвоным колерам. Трэба адзначыць, што работы ў міжваенныя гады абмежаваліся кансервацыйнай — рэстаўрацыю вежы і сцен палякі нават не пачыналі.

Якія яшчэ пабудовы могуць быць адноўленыя ў двары замка, сёння меркаваць цяжка. Адапведныя праекты пакуль нават не распрацоўваюцца, бо бракуе археалагічных даследаванняў. Магчыма, калі-небудзь паводле вынікаў раскопак на тэрыторыі замка можна будзе аднавіць і шэраг драўляных будынкаў, і нават адзін каменны, які знаходзіўся непалатэка ад замкавай брамы — Уладзімір Сіняўскі выказаў меркаванне, што гэта быў храм.

Цікава, што замак у Крэве быў адным з апошніх на тэрыторыі Беларусі, які будаваўся для абароны толькі ад халоднай зброі — агнястрэльнай тады яшчэ не было. Пра гэта сведчаць знойдзеныя падчас археалагічных раскопак так званыя балты — наканечнікі ад стрэл для арбалетаў.

Крэва — мястэчка адносна невялікая, і багаццем архітэктурнай спадчыны, магчыма, саступае такім турыстычным цэнтрам, як Ліда, Навагрудак, Нясвіж альбо Мір. Але за тое яно мае выгоднае геаграфічнае становішча і багатую гісторыю. А адноўлены замак можа зрабіцца акурат той "разынкай", якой не ставала для таго, каб турыстычны патэнцыял Крэва выйшаў на новы ўзровень. Далікатная і метадалагічна грунтоўная рэстаўрацыя ўжо стварае для гэтага ўсе ўмовы. Будзем спадзявацца, што і для музейнай экспазіцыі, якая мусяць удыгнуць у сцены замка новае жыццё, знойдзецца нямала каштоўных экспанатаў.

Але галоўны экспанат, без сумневу — гэта самі сцены. Якія бачылі нямала знакавых для нашай гісторыі падзей. Трапляючы туды, прасякаецца асаблівай атмасферай даўніны — і гісторыя ажывае на вачах.

К

Дзяжурны па нумары

А малая радзіма чакае...

Аб'яўленне 2018-га годам малой радзімы, напэўна, стала для многіх з нас дадатковай заахвочальнай матывацыяй хаця б на пару дзён ці гадзін заскочыць у тая месцы, дзе мы з'явіліся на свет, бегалі ў дзяцінстве па вясковых пыльных дарогах, а ў юнацтве заляцаліся да свайго першага і адзінага, як тады здавалася, каханна.

Алег КЛІМАЎ

Мяркую, вы яшчэ не забыліся на рубрыку "Экспрэс-тур з V.I.P.-земляком", якую я вяду ў нашай газеце. Яна па-ранейшаму існуе, і як толькі прамінуць асноўныя зімовыя святы, спадзяюся, мы зноў закалясім па краіне з медыйнымі персонамі, падымаючы іх настальгічныя візіты туды, адкуль растуць карані біяграфіі.

І такія мясціны, якія з часам сталі далёкімі, многія дзевачы культуры цягам гэтага году наведвалі. Там іх чакалі некалі пасаджаныя імі кусцікі бярозак, што вымагалі ў вялікія дрэвы, і, вядома, людзі — сваякі і былыя суседзі. Прыезд вядомага чалавека — да таго ж, яшчэ і земляка, — станаўліцца для жыхароў глыбінкі сапраўдным святам з бясконцым, па меншай меры, чаюваннем.

У адным са сваіх матэрыялаў я заклаікаў нашых "зонак" у розных галінах культуры вось да чаго: калі ўжо выпаў на іх век Год малой радзімы, сямю-тэму з іх можна было б асвятчыць уласную памяць і ўрэшце зазірнуць у тая куцкі, дзе і было дадзена жыццё і ў якіх яны ўжо даўным-даўно не бывалі. Бо адна справа — гэта рваць па тэлевізары або ў інтэрв'ю на грудзях кашулю, заяўляючы пра сваю вялікую і чыстую любоў да роднага рыпучага парога, а зусім іншая — зноў на яго ступіць, паклікацца да магільна прадкаў. А то і праспяваць ці станцаваць для суайчыннікаў, падарыць ім свае новыя кнігі або карціны.

Шчыра скажу, спецыяльна апраўнуў той заклік у доволі пафасную форму, бо некаторыя знакамітасці толькі такую мову і разумеюць, асабліва калі спрабуеш да іх дагрукацца з нейкімі прапановамі некамерцыйнымі. І зараз — увага. Я чалавек, да нуднасці скрупулёзны, і спіс тых "віпаў", якіх я запрашаў у экспрэс-туры, і падарожжа з якімі не адбылося, у мяне заўсёды пад рукой, у працоўным сталле. Дык вось: лічацца ў тым "трасбуху" каля дваццаці адмоўнікаў!

Прычыны, як водзіцца, былі паважнымі. Адзін знаходзіўся ў бясконцым канцэртным туры. У другога ішла актыўная падрыхтоўка да карпаратыву на Далёкім Усходзе. Трэці хварэў, потым папраўляўся, а потым зноў заняўдуваў. Чацвёрта абяцала ператэлефанаваць, як толькі... Пяты бажыўся, што на наступным тыдні і вырушым. І гэтак далей. І не бралі іх мае ўгаворванні: маўляў, Год ж малой радзімы на двары! Давайце наведваем ваш гарадок або вашу вёсачку літаральна на пару гадзінак!

Усё разумею. Спраў у кожнага не бракуе. Камусьці можа, проста не нарта хацелася вяртацца ў мінулае ў кампаніі з прадстаўніком СМІ. А тры музыканты — вельмі вядомыя — наадрэз адмовіліся туды вяртацца наогул, нават у рамках такога праекту, як у мяне — настолькі непрамінальны шлейф негатыву тое мінулае пакінула ў іх памяці.

Урэшце рэшт, у паўторных размовах з тымі ж сурозмоўцамі я ім прапанаваў: "А вы без мяне паедзьце тады, добра? Бо справа ж, разумеецца, святая". "Добра", — адказвалі мне. І, наколькі я ведаю, ніхто іх потым у родных мясцінах не бачыў.

Паўтаруся: былі і тая знакамітасці, хто без угавораў і нават напамінак нашага выдання наведваў свае малыя радзімы. Веру: іх куды больш за дваццаць. Радуе і тое, што кагосьці на такія ваяжы натхніў менавіта наш праект.

Наступныя два гады таксама пройдуць пад знакам малой радзімы. Можа, гэта ўсё ж стане падставой для вечна занятых селебрыці звярнуцца да іх уласных вытокаў, якімі б яны для іх ні былі — шчаслівымі або хмарнымі? У адзіночку, без апекі з боку журналіста "К" — альбо ў садружнасці з ім? Вярнуцца туды, дзе — я дакладна гэта ведаю — іх даўно чакаюць.

К

Кавалкі золата ў чырвонай раме

Старажытны міф пра трох кітёў, якія сваімі спінамі падпіраюць зямлю, сёння стаў ідыёмай, сімвалам непарушнай асновы. Калі такія апоры існуюць у мастацтве, то гэта творцы, якія нягледзячы на моду і час застаюцца вернымі сабе і сваім прынцыпам. Адна з іх — Зоя ЛІТВІНАВА. 27 лістапада вядомая беларуская мастачка адзначыла 80-гадовы юбілей.

Іна НАРКЕВІЧ / Фота з асабістага архіва

Яе імя гучыць далёка за межамі нашай краіны, а карціны захоўваюць зборы Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, Траццякоўскай галерэі, Рускага музея... Зоя Літвінава — заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь, кавалер французскага ордэна “За заслугі ў галіне літаратуры і мастацтва” і ордэна Францыска Скарыны. Сёння здаецца неверагодным, што яе першая персанальная выстава адбылася толькі ў 50 гадоў у Полацку.

— Я не наракала, у той час гэта была звычайная з’ява: выстаўляліся толькі салідныя мастакі, з імёнамі, — кажа Зоя Літвінава. — Працавала і была ўпэўнена ў сваёй пазіцыі, без яе нічога ні ў каго не атрымаешся. Для мяне прырода і жыццё пудоўныя сваёй рэальнасцю. А мастацтва, жывапіс — гэта ўмоўнасць, адносіны творцы да свету. Як ты будзеш яго адлюстроўваць — твая справа. Але шукай сваю пласціку, выяўляючыя сродкі. Гэта для мяне з самага пачатку з’яўлялася важным. Таму і мой жывапіс ніколі не быў натуралістычным.

— **Рашэнне стаць мастаком узнікла яшчэ ў дзяцістве?**

— Так. Я нарадзілася ў Веткаўскім раёне, дзяцінства выпала на цяжкі пасляваенны час. Вельмі любіла прыроду — неба, вадзі, пясок, прастору... А калі скончыла школу, то сказала бацькам, што хачу толькі маляваць. Наш сусед параўў звярнуцца да хлопца з суседняй вёскі, Жоры Абрамцава, які вучыўся ў мастацкім вучылішчы. Так і зрабіла. Ён паглядзеў уважліва на мае малюнкi на невялікіх аркушах і прапанаваў даць мне некалькі ўрокаў. Я вельмі хвалілася! Здавалася, што калі зараз не зразумю нечага вельмі важнага, то і мастаком ніколі не стану.

Але справа пайшла, мы малявалі, набіралі дастатковую колькасць работ і я адправіла па пошце дакументы ў вучылішча. Нездзе пры перасылцы яны згубіліся, таму адказу не атрымала, а калі прыехала ў Мінск, іспыты ўжо даўно ішлі. Заставалася чакаць наступнага года. Усю восень, зіму, вясну з рані-

цы да ночы я малявала — а ўвосень паступіла! А яшчэ праз пяць гадоў патрапіла і ў інстытут. У мяне былі добрыя настаўнікі — Аляксандр Кішчанка, Альгерд Малішэўскі, Гаўрыіл Вашчанка. У вучылішчы шмат дапамагаў Сяргей Пятровіч Каткоў, вельмі таленавіты чалавек, улюбёны ў жыццё і жывапіс. Ён стаў для мяне і Настаўнікам з вялікай літары, і вялікім сябрам. Я жыла ў яго доме і сябрвала з дачкай, Святалай Катковай.

— **Якой вам запомнілася вучоба ў інстытуце?**

— Спачатку яна не надта складалася. Усе побытавыя, паставачныя рэчы мне не падабаліся, я заўсёды шукала глыбокі змест. І тады Аляксандр Кішчанка прапанаваў перавесціся на манументальнае аддзяленне, якое ў той час набыло дзённую форму навучання. Гэта было самае вернае для мяне рашэнне. Я магла не співаць з натурой, а мысліць, самастойна задумваць пастаноўку і падбіраць да яе рашэнні. Такая праца неверагодна цікавая і вельмі мне блізкая. Я ўвогуле мяркую, што першае, з чаго трэба пачынаць вучыць дзяцей — гэта мысліць. Навошта адразу вышкіскаць на палітру ўсе фарбы, калі ты перад ім яшчэ бездапаможны? Як вучыцца маляваць з натурой, калі сёння дзень пахмурны, а заўтра сонца, і ўжо іншыя рэфлексі? Лёгка можна заблытацца. А калі пастаноўка нічога не дае. Сапраўдная школа — гэта мысленне, гэта вырашэнне задач, якія пастаянна трэба змяняць. Так яно і было на манументальным аддзяленні, ды і выкладчыкі на ім з’яўляліся людзьмі новай фармальці — Вашчанка, Кішчанка, Стальмашонак.

— **Нагэўна, дзякуючы ім вы спрычыніліся да беларускай мастацкай школы...**

— Яны неслі нам еўрапейскае мастацтва. Я памятаю, як разам з курсам Аляксандра Кішчанкі паехала ў Ленінград. Канешне, мы зайшлі і ў Мухомінае вучылішча, куды ў той час ехалі вучыцца маляваць людзі з усяго Савецкага Саюза. Мінск для іх быў правінцыяй. Але Кішчанка настойваў, што і беларуская наша мастацкая школа зна-

“Напаўняе нас жыццё. Мастак павінен быць назіральным, цікавіцца ўсім, што адбываецца ў свеце, шмат чытаць і кожны дзень маляваць. Нельга быць аб’якавым, пасіўным.

ходзіла на высокім узроўні. Узнікла спрэчка, якую палічылі мэтазгодным вырашыць практычна. Зрабілі пастаноўку і абралі з кожнага боку па студэнце, каб паглядзець, хто лепей справіцца з заданнем — Пашу Абрамцава і мяне. Я, калі пачынаю маляваць, то ўжо ні пра што іншае не думаю — і толькі чую, як Кішчанка мяне хваліць. А ў Пашы не пайшоў малюнак. І бачу, як губляе ён сваю самаўпэўненасць, пачынае нервавацца, хваліцца. А калі параўналі нашы работы, дык мая відэочна лепей. Для ўсіх гэта была прыемная нечаканасць, што беларуская школа таксама моцная і цікавая. У нас усіх аб’ядноўвала мастацтва, мы шукалі свае шляхі ў ім.

— **Вас не засмучае, што многія глядзячы чакаюць ад жывапісу менавіта копіі рэальнасці?**

— Гэта пытанне культуры і вопыту. І гэта бяда грамадства. Так, камусьці дастаткова і прыгожага падабенства да рэальнасці. Але гэта не азначае, што трэба імкнуцца стаць зразумелым для кожнага. Але мастака іншая задача.

— **Але мастаку патрэбна, каб яго разумеюць...**

— Так, гэта само сабой. Пакуль не прайшлі мае першыя выставы ў Беларусі і за

мяжой, я не адчувала, быццам раблю нешта цікавае іншым. Гэта вельмі дронна і вельмі цяжка. Так не павінна быць. Але я рабіла тое, што лічыла патрэбным — і выжыла. Хаця многія змяліся.

— **Вам дапамагала ваша ўнутраная сіла?**

— Я пра гэта не думала. Проста я такая, якая ёсць. Але ў жыцці хапала рознага, цяпер не хачу пра гэта ўзгадваць і не на каго не крыўдую. Жыць у барашбе вельмі складана, але ні ў чым я не змяніла сваіх пазіцый: не рабіла моднае і актуальнае, не працавала на сацыяльную тэму, не ілюстравала жыццё, не выконвала заказных партрэтаў. А ў той час, калі мае работы не прадаваліся, я дарыла іх добрым знаёмым і сябрам.

— **Аднак потым усё змянілася. Што гэтаму паспрыяла?**

— Аднойчы мае карціны ўбачылі аўстрыйскія навукоўцы — сапраўдныя аматары мастацтва. Яны прыйшлі да мяне ў майстэрню і купілі некалькі работ. А потым запрашалі прыехаць на пэўны час у Інсбрук і зрабіць там выставу. Я пагадзілася.

— **Якім было ваша знаёмства з гэтай краінай?**

— Мовы я тады не ведала, магла толькі маляваць. Такім чынам і размаўляла.

“Динамика формаў”, ручное ткацтва (1991 год).

Памятаю, як аднойчы запрашалі мяне на вельмі багаты і свецкі абед. Сяджу я за гэтым вялікім сталом, напружаная, не звыклая да такой раскошы — а мяне ўсе разглядаюць. Але потым надакучыла сядзець, дастала свой альбомчык невялікі, такія ў мяне заўсёды з сабой у кішэнці ці сумачцы, і пачала маляваць. І адразу алчула сабе спакойна і свабодна. Раблю такі хуткі партрэт, у характары, адну — дзве хвіліны, потым яшчэ адзін, і яшчэ — і адчуваю, што ўсё змянілася. Ужо не яны мяне, а я іх разглядаць пачала. Жанчыны сталі папраўляць прычоскі, прымаць прыгожыя позы, потым папрашалі паглядзець. Ніякіх комплексў на гэты конт у мяне не было, і пайшоў мой альбомчык па крузе. Усе ў захапленні, а адна з прэсутных і пытаецца, ці можна ў мяне яе партрэт купіць? Адказваю, што не трэба купляць, я падару. Вырвала ўсе лісты і раздала. Яны так урушыліся, бо не прызвычайліся, што такія рэчы можна дарыць, для іх гэта каштоўнасць.

Там, у Аўстрыі, я ўпершыню адчула, што такое запатрабаванасць. Потым зрабіла выставы ў Італіі, Даніі, Германіі. Мастацтва еўрапейцаў зусім іншае, фармальнае, мы для іх задатка сур’ёзна. Але да маёй творчасці ставіліся з вялікай цікавасцю. Тады я падумала, што галоўнае — быць верным самому сабе, тады ў любові краіне знойдзецца свой глядач. А калі хоць адзін раз захочаш быць модным, потым вярнуцца да сабе будзе вельмі складана. Бо галоўнае ж — гэта быць цікавым менавіта самому сабе.

— **У вас па-ранейшаму заўсёды з сабою такія альбомчыкі?**

— Так я развіваю сваю зрокавую памяць, для мяне вельмі важна маляваць з натурой. А жывапіс мой зусім іншы. Я думаю, што да яго трэба прызвычайчацца. Глядач павінен таксама працаваць, інакш гэта не мой глядач. Я доўга іду да кожнай працы, шукаю патрэбныя вобраз-

ныя сродкі. Так, у канцы 1980-х я алчула, што мне не хапае сродкаў выразнасці, каб не колер маляваць, а святло. І аднойчы ўзяла золата. Сёння золатам маюць усе, каму не лянота. А тады ў мяне здарылася сапраўдная дыскусія з маскоўскім мастацтвазнаўцам. Ён убачыў маю работу з кавалкамі золата ў чырвонай раме і сказаў, што гэта пошласць, паколькі золата ўводзяць толькі ў рэлігійны жывапіс, у німбы. Але для мяне золата — сімвал святла, сонца, духоўная субстанцыя. Гэта ўмоўны колер, з дапамогай якога я магу сысці ад рэальнасці, натуралістычнасці. Я раблю затым не пярсіёнак, а тыя рэчы, якія затым ніколі не бываюць. І ў дыскусіі гэта спрацавала.

— **У вашай творчасці часта сустракаецца і тэма танца...**

— Танец я шмат малявала і па сённяшня дзень малюю — гэта адметная жаночая пласціка. Танец як радасць, як прыгажосць. Мне імпаўне радасць, я пасля свайго дзіп-лому ніколі не рабіла твораў праблемных, на сацыяльную тэму. Хіба што, ёсць у мяне работа, “Паляванне Дыяны”, там галава дзяўчыны, жаня, шмат жывёл і крупныя коўцы плямы — зоры. Нейк я падумала, што гэта наша грамадства, усе мы разам — маленькія, вялікія, трохі ашалелыя, — якія нясема невядомыя куды.

— **У чым вы знаходзіце крыніцу натхнення, напаўнення ўласнай душы? І дзе параіце шукаць яе малодзейшым?**

— Напаўняе нас жыццё. Мастак павінен быць назіральным, цікавіцца ўсім, што адбываецца ў свеце, шмат чытаць і кожны дзень маляваць. Нельга быць аб’якавым, пасіўным. У мастацтве сёння так шмат напрамкаў, усе яны маюць права існаваць, але ў такой разнастайнасці не надта проста захаваць свой погляд і прафесіяналізм. Трэба, каб твой творчы пачатак застаўся менавіта тваім. І трэба адстойваць тыя прынцыпы, якія сталі для цябе важнымі.

17 снежня мы будзем святкаваць Дзень беларускага кіно. Сёлета гэта дата адзначаецца цэлым шэрагам розных падзей — у панядзелак адбудзецца ўрачыстая цырымонія Нацыянальнай кінапрэміі Беларусі, выходзіць у мінскі праект дакументальная (!) стужка “Дэбют” Настассі Мірашнічэнка, у Дома кіно прэзентуюць зборнік артыкулаў кінакрытыка Алы Бабковай, абвешчаны аб сумесным з UNICEF новым праекце для маладых кінематаграфістаў Майстэрня сацыяльнага кіно. Усё гэта разам гаворыць пра тое, што беларускае кіно ў розных яго іпастасях імкнецца заявіць пра сябе. З іншага боку, адыходзячы год хоць і паказаў пэўнае сталенне кінасупольнасці ды парадаваў яркавымі фестывальнымі перамогамі, усё ж пакаваў і шмат пытанняў аб далейшым развіцці галіны. Год завяршаецца нядрэнна, але казачы пра істотныя станоўчыя зрухі пакуль зарана.

Уладзімір Карачэўскі на кінастудыі.

БРАК ДАВЕРУ?

Канец года выбухнуў яшчэ адной падзеяй у нашым асяродку — Нацыянальная кінапрэмія, з’яўленне якой само па сабе — выдатная ініцыятыва. Тым не менш, “яе пілотная версія” прадэманстравала дзіўныя тэндэнцыі. Палаваць заяўкі маглі ўсе кінематаграфісты, аднак сярод намінантаў аказаліся прадстаўлены пераважна стужкі кінастудыі “Беларусьфільм”. Гэта пры тым, што леташні пераможца нацыянальнага конкурсу “Лістапад” — ігравая стужка “Заўтра” Юліі Шатун — толькі ўлетку ўзяла прыз на міжнародным кінафестывалі ў Марсэлі, а сёлетні пераможца — “Дачка” Мары Тамковіч — стала сапраўдным адкрыццём восені. Няма срод намінантаў і таго ж “Крышталь”, і “Сумы” Андрэя Куцілы, якая толькі што прагрымела ў Амстэрдаме. Адам належнае: у конкурсе заяўлены і фільмы незалежных кампаній: “Дэбют” Настассі Мірашнічэнка, “Унутры сябе” Сяргея Талыбава, “Нашы дзеці” Галіны Адамовіч, “Пацалунак восені” Андрэя Голубева... Аднак расклад творчых сіл, які мы тут бачым, не дае паўнавартаснай карціны таго, што адбываецца ў нашым кіно. Чаму?

Парадоксы асяродка

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

БЛЯСК І ЦВЕРДАСЦЬ “КРЫШТАЛЮ”

Падзей года я без ваганняў называю фільм Дар’я Жук “Крышталь”. Яго ўнікальная эканамічная мадэль, выхад на сусветныя фестывальныя пляцоўкі, намінацыя на “Оскар”, глядацкі поспех — усё гэта выклікае ў мяне шчырае захапленне. “Крышталь” стаўся першым беларускім ігравым кіно, які патрапіў у конкурс фестывалю ў Карлавых Варах за апошнія гады. Быў запрошаны на мноства іншых вядомых кінафорумаў, закуплены ў пракац ва Украіну, Расію і Кітай. Карціна нават “разварушыла” беларускі Оскараўскі камітэт, які знаходзіўся ў “летаргичным сне”.

На “Крышталь” пайшоў беларускі глядач, якога ў дачыненні да айчыннага кіно ніяк не назавеш спагальным (паводле дадзеных праекта “Арт Карпартэйшн” — 18 184 чалавек). Касавыя зборы склалі амаль 110 тысяч рублёў — што вядома, не пакрывае ўсе выдаткі, але гучыць зусім нядрэнна для малабюджэтнай карціны, якой “Крышталь” з’яўляецца. Як засведчыла Дар’я Жук, на сёння стужка акупіла адну траціну “ад тых грошай, якія трэба вярнуць”. Улічваючы будучыя зборы ў Расіі і ва Украіне, цалкам магчыма, што “Крышталь” будзе мець паспяховае лёс і ў эканамічным плане.

Уласна, я да таго, што прыклад фільма Дар’я Жук паказаў цалкам працоўную мадэль стварэння незалежнага кіно ў нашых умовах. А яго поспех на міжнародных пляцоўках прыцягнуў увагу да нашых пенатаў. Магчыма, для кагосьці гэта ўсяго толькі “шуміха”, але для мяне — істотны прарыў, якім варта і важна скарыстацца.

Ды самае галоўнае, што зрабіла стужка менавіта для лакальнага рынку — разбі-

ла “сцяну” скепсісу айчыннага кінавідэапраката (у прыватнасці, мінскага) у дачыненні да беларускага кіно. Колькі рэжысёраў і прамоўтараў імкнуліся пераканаць нашых пракатчыкаў у тым, што і айчынны прадукт таксама заслугоўвае ўвагі роднага глядача! Але тыя ўсё “ківалі” на маю наведвальнасць: маўляў, нявыгадна. Пospех “Крышталью” паказаў, што беларускае кіно здольнае збіраць залы, калі яно трапляе ў сваю аўдыторыю.

Складана сказаць, ці пераламлілася сітуацыя канчаткова. Але тое, што пачаў даваць расколіны, кажа прыклад ужо наступнага незалежнага фільма, які выйшаў у пракац у лістападзе — псіхалагічнага трылера “Унутры сябе” Сяргея Талыбава. Ён паказваўся не толькі ў Мінску, але і ў рэгіёнах. Вядома, варта дадаць, што дамагчыся гэтага ўдалося дзякуючы высылкам усіх удзельнікаў кінапрацэсу, але адмяняць “прэцэдэнт” “Крышталь” нельга.

ПЕРАЗАГРУЗКА КІНАСТУДЫІ

Ад поспехаў “Крышталью” — да зрухаў на кінастудыі “Беларусьфільм”. Сёлета айчынную кінафабрыку ўзначаліў Уладзімір Карачэўскі — выклікаўшы новую хвалю спадзяванняў. Пэўны вектар у кінавытворчасці акрэсліўся: на створылі былі запущаны нацыянальнаарыентаваныя праекты — фільм “Пакуль будзе неба” Уладзіміра Янкоўскага па сцэнарыі Алены Калонавай і прыгодніцкая карціна “Авантуры шляхціча Пранціша Вырвіча” Аляксандра Анісімава па творы Людмілы Рублёўскай. Казачы пра вынікі яшчэ зарана, але ўжо сёння нельга не адзначыць спробаў кінастудыі звярнуцца да “нераскручаных” перыядаў беларускай гісторыі.

Адбыліся зрухі і ў кірунку прасоўвання беларускага кіно. Кінастудыя пачала актыўна шукаць

новыя рынкі збыту. Доказ таму — паездка ў Кітай і Расію. Яшчэ адзін важны праект — алічбоўка саветскай і сучаснай кінаспадчыны. У яго выніку сумесна з Кінавідэапракатам быў запущаны праект “Беларускае кіно-95”. У рамках акцыі, прымеркаванай да 95-годдзя беларускага кінематографа, якое мы будзем святкаваць налета, ужо распачаліся паказы стужак

генеральны дырэктар у тых абставінах, што склаліся, шукае магчымыя кірункі развіцця кінастудыі і партнёраў, змяняе падыход да вытворчасці. Варта адзначыць шчырае памкненне адкарэктаваць імідж кінакампаніі, якая здавён асацыюецца з ваяцкім кіно. Але пра канчатковы плён гэтых высілкаў можна будзе казаць толькі з нагоды будучых прэм’ер.

роднае супрацоўніцтва, кааперацыя ў стварэнні кінапрадукту — і, адпаведна, забеспячэнне яе юрыдычнага базісу. Калі замыкацца ў межах уласных тэрыторый, кіно будзе толькі стагнаваць.

Каб знайсці партнёраў за мяжой, патрабуецца цікавая ідэя, а таксама першапачатковы капітал. У іншых краінах яго ў выглядзе адмысловых грантаў дае

Аліна Насібуліна ў стужцы “Крышталь”.

Нацыянальны кінафонд. Але да гэтай пары мы не маем той інстытуцыі, куды аўтары могуць звярнуцца па першапачатковую інвестыцыю, хай сабе і невялікую. Але маючы яе, можна рухацца далей.

“А колькі ў вас уласных сродкаў?” — гэта тое пытанне, што вельмі часта задаюць праздзюсары і кінаагенты на міжнародных пітчінгах, калі цікавіцца чыйсьці заяўкай. На жаль, тры беларускія кінематаграфісты, якія даходзяць да гэтага этапу перамоваў, на сёння могуць адказаць толькі адно: “Нуль”. Не ўтрымаюся, каб не ўздацца тут прыклад той жа Дар’я Жук. Першая інвестыцыя ў “Крышталь” прыйшла зусім не з беларускага боку. Ці ж гэта правільна?

Неабходнасць з’яўлення беларускага Нацыянальнага кінафонду з кожным годам здаецца ўсё больш відавочнай.

ігравога, дакументальнага і анімацыйнага кіно ў сталічным кінастудыі “Піонер”. Адзначу, што ладзяцца яны на рэгулярнай аснове, за сімвалічную плату. І гэта сапраўды добры фармат, які дае магчымасць пазнаёміцца з лепшымі фільмамі кінастудыі. І галоўнае — яе аўтарамі, сустрэчы з якімі спадарожнічаюць сеансам.

У гэтым годзе кінастудыя “Беларусьфільм” таксама выступіла партнёрам кінафестывалю “Лістапад”, прапанаваўшы свае плошчы і рэсурсы для Індустрыяльнай платформы форуму.

Мяркуючы па кроках Уладзіміра Карачэўскага,

БЕЗ СТАРТАВАГА КАПІТАЛУ

Гучныя поспехі беларускіх аўтараў, перазагрузка кінастудыі, фестывальны рух, які пацвярджае, што вера энтузіястаў у сваё кіно не змяняецца, тым не менш, не адмяняюць прагалаў у нашай кінаіндустрыі — ці, дакладней, выяўляе яе несапраўднасць, палавіністасць. Тое, пра што раней казалі людзі да сведчаньня, сёння становіцца выдавочным большасці. Калі мы хочам мець сучасную сістэму кінавытворчасці, нам неабходны перамены. Прамоцью аўтараў і краіны ды новыя рынкі збыту забяспечвае міжна-

Дпуская, што многія аўтары самі па тых ці іншых прычынах не парупіліся пра тое, каб падаць заяўку на кінапрэмію. Магчыма, гэта прыкмета адсутнасці даверу да падобных ініцыятыў? Цяжка сказаць. Але ў кожным разе трэба адзначыць: перад арганізатарамі Нацыянальнай кінапрэміі шмат працы, каб пераламіць падобнае стаўленне і стаць сапраўды важнай з’явай у культурным жыцці краіны. Бо айчынная кінематаграфія даўно маюць патрэбу ў такога кшталту падзеі.

ЗДЫМАЦЬ ТУТ

Падсумоўваючы год, прыходзіць да дзвюх выснаваў. 2018-ы прынес нам добрага: перамогі, якімі можна ганарыцца, учынкi, вартыя пераймання. Прынес шмат хваляванняў і спадзевяў. Сёння на сцэну выходзяць усё больш тых аўтараў, якія атрымалі адкулься за мяжой і працягваюць няўхільна развівацца. І, ужо ведаючы механізм працы там, прывязджаюць здымаць тут. Гэта людзі, што хочуць працаваць менавіта ў беларускім кіно і рабіць яго больш разнастайным ды сучасным. Парадаксальным чынам іх поспехі агляюць не толькі праблемы нашай кінагаліны, а нават комплексы і раз’яднанасць кінаасяродка. Але перамогі гэтых аўтараў нахняюць рухацца далей. Вось гэтым і жывём.

Сказ пра драйв ад прафесіі

Настася ПАНКРАТАВА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Але час адкінуць на бок былінаць, на якую нагінае спільніцка першакрывані, і паглядзіць некананым вясномым пра агульны беларускі тэатральны працэс. На іх навала мяне гэтая ў чымсьці дзёрка, у іншым — наўная, але, неспрэчна, энергетычна насычаная прэм'ера. І першае, што кілаешца ў вочы калектыву Маладзёжнага тэатра гатовы рызыкаваць, каб выйшлі за звыклі рэпертуарны шпэрг, ад якога не толькі глядачам, але і самім акцёрам лобота стаць лічанага тэатра чыста выключна, быццам таму Ваўку з г'эта Багаслаўскага.

Тэатры, пастаўленыя ў жорстка значымінная рамка, часта вынароўваюць мастацтва кабарэ, ставяць яго максімальна спрычна, з мінімальнымі акцёрскімі затратамі да без якіх-небудзь творчыхпошукаў. Можэ, і трыба было папачуваць, але мне насамрэч ужо млосна становіцца ад таго, што пераходзіць з адной залы ў другую, і ба чую ажно бяскоўную плынь пастановак ні аб чым. І вось Дзміц Паршын, прадуцым у тых жа зямных варунах, што і астатнія, усё ж імкнэцца даследаваць, заглядаць унутры, спрабаваць. Ён не баіцца непрыянішчак часткай публікі, бо экспэрымэнт па вызначэнні не можа ўсім дагадзіць.

Гомельскую роўнядзь спадар Паршын узарваў

пастаноўкай прагнівай п'есы Канстанціна Спешыка “Ліпелі арэлі” (і выйшлаў з ёй у фінальныя высьцеленыя Нацыянальнага тэатральнага тэатру). У Мінску ён узбуўся за тэкст, які ад пачатку не прадугледжвае шырокае кола прыхільнікаў, а іншым — наўная, але, неспрэчна, энергетычна насычаная казанне з адпаведнай стылістыкай і рыторыкай пра пазнанне чалавекам себе і навакольнага асяроддзя на шляху да смерці. Такія казанні сюжэты, насычаныя іроніяй і аллюзіямі на сучаснае рэалі, перылячына выходзяць на піль тэатральнай папулярнасці. І ўсё ж на праэм'еру я ішла з непрыговай цікавасцю: ці атрымаешца ў рэжысэра перавесці нестандартны тэкст у выразнае відэаўважэнне з сучаснае відэаўважэнне, стварыць мінімальнае пасылкі.

Пастаноўчыя каманды адыма ў бок усё ж любяць кіт, які першы за ўсё асаціравацца з такога роду п'есамі. Успомніце пастаноўку Аляксея Ліліўскага

небанальнага раскрыцця мноства эпизодычных персанажаў, якія па ўсіх законах казаннага жанру успываюць на шырку вандроўкі галоўнай тройцы: стара-філосафа Нічыпара, Серафіма (Любоў Пукіта) і казы Вайфай (Валерыя Мельніка). І хоць у гэтым спектаклі нельга называць вынаходлівым па форме ці рэжысёрскай палатой, але некаторыя знаходкі сапраўды радуюць. Скажам, цудоўна, што ўсё рамэраў Багаслаўскага гукаць на сцене ў выкананні кам'ютарнага галасовага памочніка, якім з дапамогай планшэта кіруе Вайфай. Забытае і выкананне актрысамі першапачаткова мужчынскіх персанажаў братаў Смарчкоў.

Рэжысёр у нечым бракавала вопыту. Ён шчыльна працаваў з тэкстам на пачатку спектакля, амаль не прапускаячы прапанаваных фраз, падрабязна прапаруваў кожную мізансцену. Блізкія да сярэдзіны, мажым, стаў прайскаць хранамэтраж — і адразу пачалі вылітаць кавалкі тэксту, а разам з ім — матывы развіцця гэтых палей. Акцёрскія партыі зрабіліся больш экспрэсіўнымі, з-за чаго гублялася самарыяна. А фінальнае бамбардзіраванне тэатральным дыямам значна прытупіла закліканую тэатрам сімволіку.

І усё ж, у гэтым спектаклі ёсць нешта, бо і паўночна, што і акцёрскі склад, і паставаненая каманда былі ў захапленні ад самаго працэсу работы. А гэта той самы чаровны элемент, які ператварае павольна паўслэзную ў віраванне творчасці.

Дарэчы, энергетыка моладзі настолькі зашкаляла, што паралельна з рэжысёрскімі “І не намі тэ прыдумана” ў сацсетках пракаціўся флэйм-моб “афішанасурвіты”, а на YouTube нават з'явіўся неафіцыйны прома-ролік спектакля. Таму пагаджуся з калегам Аляксеем Стрэлніцавым: калі раней слова “экспэрымэнт” асаціраваўся адно з Рэспубліканскага тэатру беларускай драматургіі, то за апошні год срод іншых дзяржаўных плянавых навінаў Маладзёжнага тэатру ўсё актыўней пераходзіць на ажное ўявіццё. І гэта добра, бо айчынам тэатральнаму працэсу спрыяе не хапае драйва і агню ў вачах тых, хто неспрэчна ўдзельнічае ў стварэнні спектакля.

К

Сучасны дынамізм нейміручай гісторыі

5 снежня на сцене Вялікага тэатра адбылася прэм'ера новай рэдакцыі балета Сяргея Пракоф'ева “Рамэа і Джульета” ў пастаноўцы народнага артыста СССР Валодзіна Елізарава. Гэта першая работа са спевамі харографна на пасадзе мастацкага кіраўніка тэатра.

“Самая сумная аповесць на свеце” — гэта яшчэ і самы танцагенны сюжэт у сусветным балетным тэатры. У розныя часы да яго спрычынлілі Леанід Ляўроўскі (аўтар першай паўнаметражнай версіі пракоф'еўскай партытуры), Алег Вінаградцаў, Юрый Грыгоравіч, Кенэт Макмілан, Рудольф Нурэў, Анжэлен Пральжакаж, Радэ Паслятар. Разам з тым, нягледзячы на мноства адыметных пастаноўчых інтэрпрэтацый, Валодзіну Елізарава ўдалося стварыць уласную і непублічную версію нейміручай гісторыі.

Чым, акрамя адуноўленай сцэнаграфіі і касцюмаў (мастак Эрнст Гейдэрхот), адметная новая разнакля ў параўнанні з пастаноўкай 1988 года? Варта адразу адзначыць, што істотная змена балет не закруціла.

— Кардынальнае перагледу пастаноўкі няма і не можа быць, — распавядае харограф. — Я не жадаў зрубаць спектакль, а хацеў акуртаць яго даправаць.

Асобная новаўвядзенні характэрная для лексічнага выражэння некаторых сцен; напрыклад, усклад-

уласнай балетмайстарскаму мысленню Елізарава. Музыка — у аснове выражэння ўсіх вобразів і сцен, што праводзіцца ў скразнім развіцці харэаграфічнага дзеяння з вылучэннем арых лейтматыўных характэрных, актуалізаваных агульначалавечых матываў у супрацьпастаўлена-пабытаўнай кантраснасці, у метафарычнасці вобразных прыёмаў. Спектакль паўстае сапраўднай музыка-харэаграфічна-сцэнаграфічнай сімфоніяй, у якой усё складані мастацкага сінтэзу ўварунаць дзіўнае сучасна.

Дарэчы, народна-пастаноўчыкам выступіў Вячаслаў Чаруха-Волч. Архестр вылучае абзапанаванню гукамі — не губляючы пры гэтым ні эпічнай велічнасці, ні адмысловай пракоф'еўскай празрыстасці тэмбравых фарб.

На якае новым узароўні працуюць у спектаклі артысты. Мне даялося лабачыць першы выканальніцкі склад. Пераканаўча ацвержыць фарбы знаходзіць для Джульеты Ірына Яромкіна. Геранія ў яе выкананні паўстае па-дзіўнаму пячотнаўці ў першых сценах — і ваявая, рашучая ў працэсе далейшага разгортвання вобраза. Летуценнасць, паўчынасць, элегічная задуменнасць вылучае Рамэа — Ігара Аношчу. Невагагодна абаяльным, сонечным атрымаўся Меркурыя ў выкананні Канстанціна Героніка. Танец артыста скарае паўтэнасцю, свабодай, жартаўлівацю, жыццярдастай энергіяй. Ён — сапраўдна ўлюбленец наоуготу. Пачаўлагічна складаны характар, а не старэйшыны вобраз ліхадзе старца Юрыя Кавалёва ў партыі Тыбальда. У асобных эпізодах артыст падышоў да стэрэатыпаў, але гэта — усёго толькі праэм'ера. Не сумняваюся, што ў далейшым партыі будзь даярапаўнаўча ўдзельнічаць. Могла ўважваць масквалыя сімвалы. Такой эмацыянальнай самаадынаўці ў танцы не толькі відучых артыстаў, але і кардабелы я не бачыла ў нашым тэатры даўно.

У сувязі з праэм'ераў думалася пра тое, якія пермены чакаюць тэатр з вяртаннем Елізарава. Хоцаша спадзявацца, што гэты нывызначанай пертурнацый палітыка і сумніўныя ў сваіх мастацкіх якасцях балетных пастановак скончыцца.

Святлана УЛАНОЎСКАЯ
Фота Паўла БАСА

Фестываль як навуковы феномен

На юбілейным XXX Міжнародным музычным фестывалі імя Івана Салярцінскага ў Віцебску быў прэзентаваны зборнік, прысвечаны гісторыі гэтага форуму і самога горада.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Кніга так і называецца: “Міжнародны музычны фестываль імя Івана Салярцінскага, 2008 — 2018: зборнік артыкулаў, дасялаванняў, матэрыялаў навуковых чытанні”. Выданне адрасавана не толькі спецыялістам, але і самай шырокай аўдыторыі, якая цікавіцца музычнай культурай Беларусі і Віцебска розных эпох. Тут шмат сучасных і арыхных фотаздымаў, багаты дадатка, дзе сабраны афішы, праграмы, дадзены пералік фестывальных праектаў, сведчанні пра аўтары. Складанікамі выступілі Алена Палавак — дырэктар Віцебскай абласной філармоніі, на базе якой ладзіцца фестываль, і Нэл Манаварэц (на адым) — былы мастак кірўнкі гэтай абласці, куратар навукова чытаньняў фестывальна, кандаляк мастацкага сінтэзу ўварунаць дзіўнае сучасна.

Дарэчы, народна-пастаноўчыкам выступіў Вячаслаў Чаруха-Волч. Архестр вылучае абзапанаванню гукамі — не губляючы пры гэтым ні эпічнай велічнасці, ні адмысловай пракоф'еўскай празрыстасці тэмбравых фарб.

На якае новым узароўні працуюць у спектаклі артысты. Мне даялося лабачыць першы выканальніцкі склад. Пераканаўча ацвержыць фарбы знаходзіць для Джульеты Ірына Яромкіна. Геранія ў яе выкананні паўстае па-дзіўнаму пячотнаўці ў першых сценах — і ваявая, рашучая ў працэсе далейшага разгортвання вобраза. Летуценнасць, паўчынасць, элегічная задуменнасць вылучае Рамэа — Ігара Аношчу. Невагагодна абаяльным, сонечным атрымаўся Меркурыя ў выкананні Канстанціна Героніка. Танец артыста скарае паўтэнасцю, свабодай, жартаўлівацю, жыццярдастай энергіяй. Ён — сапраўдна ўлюбленец наоуготу. Пачаўлагічна складаны характар, а не старэйшыны вобраз ліхадзе старца Юрыя Кавалёва ў партыі Тыбальда. У асобных эпізодах артыст падышоў да стэрэатыпаў, але гэта — усёго толькі праэм'ера. Не сумняваюся, што ў далейшым партыі будзь даярапаўнаўча ўдзельнічаць. Могла ўважваць масквалыя сімвалы. Такой эмацыянальнай самаадынаўці ў танцы не толькі відучых артыстаў, але і кардабелы я не бачыла ў нашым тэатры даўно.

З'яўляюцца на фестывалі і новыя формы выставачнай дзейнасці. Так, ужо траі год запар праводзіцца выставы плакатаў студэнтаў-дэкарацыйнага факультэта Віцебскага ўніверсітэта імя Янкі Птавіцкага ў 1991-94, пошучу новых, прывічных для моладзі гэтай папулярнасці розных музыхных кірунаў. Такім чынам і самі студэнты пачынаюць больш цікавіцца фестывальнымі падымамі, асобай Івана Салярцінскага. Так форум становіцца своеасабытвым збраеннем прыячненні, дзе збіраецца малая дзяржава інтэлігентнага ўрэдзі, творчана фестывальна імя Івана Салярцінскага. Так форум становіцца своеасабытвым збраеннем прыячненні, дзе збіраецца малая дзяржава інтэлігентнага ўрэдзі, творчана фестывальна імя Івана Салярцінскага. Так форум становіцца своеасабытвым збраеннем прыячненні, дзе збіраецца малая дзяржава інтэлігентнага ўрэдзі, творчана фестывальна імя Івана Салярцінскага.

Сярод найбольш цікавых матэрыялаў, што ўвайшлі ў зборнік, артыкул Яўгена Герашанкі “Музычны жыццё Віцебска XVIII — XX стагоддзя”. Тут важна не толькі тэма, але і сама фігура даследчыка, які ўжо пайшоў з жыцця, але па сутнасці, праінтэту справу Салярцінскага. Музыказнаўца, выпускнік нашай кансерватарыі, ён рабіў на Віцебскім абласным тэлебачанні шпэрг праграм, прысвечаных фестывалю і яго ўдзельнікам. А Волга Жукава — шпэрг адна з нашых даследчыцаў і адынаўцаў аўтары абласна — ірыхна абараняла да дысертацыі, прысвечанай фестывалю дынаміцы. Калі фестываль не толькі шырока адынаўцаўся ў СМІ, але і атрымаўся глыбока аналіз, вылучаецца даследаванне, гэта спрымае далейшае развіццё ўсёго фестывальнага руху ў нашай краіне.

Яснасць “вечных” тэмаў

Выстава Андрэя Басальгі і Волгі Нікішанай “Разам”, якая не так даўно адкрылася ў Палацка мастацкай галерыі, налічвае больш за 70 графічных лістоў, выкананых у тэхніках афарта і літаграфіі.

Раскрываючы задуманую тэму, аўтары не абмежавалі графічнымі аркушамі, далучыўшы да іх відэаінсталяцыю, якая распавядае пра этапы нараджэння творчых задум, тэмалагі-

абсалютнай шырасці і з сабою, і гледчам.

У сваім мастацтве гэтыя аўтары шукаюць себе, прыслухоўваюцца да ўласных эмоцый і да агульнага сумнаснага настрою. Ім ужо на працягу многаў гадоў удаецца перадаваць прародную дваістасць чалавека, палярынасць формы і змесці. Так гэтай гармоніі і паўстае пачаткаў — мужычана і жаночага — праходзіць кожны іх сумесны праект, у якім мастакам важна не проста адлюстраваць канкрэтны сюжэт, а і паабраць найбольш дакладную форму для яго адлюстравання.

Пераход ад ліні да аб'ёму і назад — гэта адна з мажымых спосабаў, якія ўжываюцца мастакам, каб раскрыць тэму адлучэння духоўнага і матэрыяльнага. Так, у літаграфічнай творах “Палезне” з серыі “Пантэон” Андрэй Басальга па-майстэрску перадае напружанне праз танальнае пераходзі і контуры коса. На думку мастака, каб раскрыць сутнасць тэмы, неабходна разумець яе на духоўным, бо-

льш высокім узроўні. Поўнае разуменне свету прыходзіць праз сінтэз супрашчэластаў.

Работы Волгі Нікішанай велікі эмацыяналі і выразныя. У іх шмат прасторы, а вобразы прымаюць іерархію пласцічнасці з экспрэсіўнай дэражасцю. Яна гаворыць на мове ліній. Транспармуе вобразы, выпрачывае сваю відчым стэль. Стардаўці такі магутны эмацыянальны эфект можа не кожны графік.

Выстава адынава на п'ятніцу становіцца. Але пра гэтым сумняюцца, зборны вобраз для выражэння фундаментальнай значнасці ўсіх аспектаў чалавеча быцця мастакам дамагае зварот да фактурных твораў агітысана.

Часіком унутрына цензурна становіцца пераходзіць для многіх творцаў на шляху да самавыяўлення. Аднак у Волгі Нікішанай і Андрэя Басальгі кожная праца на поўнае яснасцю “вечных” тэмаў.

Мікіта МЕЛЬНІКА
Фота Кірыла СМАЛІКОВА

Нашэсце Дзедаў Марозаў і... жаніхоў!

Мне пашанцавала: я пасябраваў па тэлефоне з дырэктарам Музейнага комплексу гісторыі і культуры Аршаншчыны Юліяй Камаровай. У выніку кадравых ратацый у вялізным раёне, дзе толькі адных музейных устаноў — з паўтудзін, знаёмых работнікаў культуры не засталося. Мы абмяняліся з Юліяй Вячаславаўнай вяртыцельнымі граматамі (чытай — нумарамі мабільных) і паабяцалі быць агульнакарыснымі. А першым вынікам такіх стасункаў стала інфармацыя пра выставу “Срэбраныя цені дзяцінства”, што ладны ўжо час працуе ў Музеі гісторыі і культуры горада Оршы.

Яўген РАГІН

Галоўная тэма экспазіцыі — савецкае дзяцінства. Адкуль такая назва лірычная? Загадчык установы Валерыя Маісеева кажа, што навуковыя супрацоўніцы прыдумалі. Лірыка, памножаная на містыку. Для мяне дык так яно і ёсць. Дзе я, а дзе тое дзяцінства? Невынішчальнае успамінае застаецца толькі галоўнае: усе ў маёй сям’і жывыя і на дзень нараджэння мне падарылі яркую кніжку з каларовымі карцінкамі. Пры арганізацыі выставы недахопу на экспанаты не было. У музейным комплексе Аршаншчыны — шэсць устаноў і аб’яднанае фондасховішча, дзе сабрана 40 тысяч музейных прадметаў. Для таго, каб абудзіць настальгію па савецкім дзяцінстве, адбіраліся фотаздымкі, цацкі і лялькі, акцыябрацкая і піянерская аtryбутыка, асакі, чарніліцы, шыткі, дзённікі (ёсць, да прыкладу, дзённік выдатніка, а вось дзённік двоечніка, на жаль, няма — хто ж будзе захоўваць такі набывак), елачныя ўпрыгожанні, бытавая тэхніка. Прадстаўлены нават бабынны магнітафон з “жывымі” неабсыпанымі плёнкамі. Раз-пораз экскурсаводы яго ўключаюць. Цікава, ці гучыць з тых плёнак Абадзінска і Мулерман? Мая старэйшая сястра іх павяжала, а я ўсё болей — Сінатру і Прэслі.

Рэдактар Полацкага раённага цэнтру культуры Кацярына Паўловіч абвясціла ў сваім лісце: “Дзяўчаты, калі вы марыце знайсці ідэальнага абраніка, тады гэтая інфармацыя абавязкова вяс зацікавіць. У аэрагарадку Гараны кавалеры створылі за званне “Самы зайдзёсны жаніх Полацкай зямлі”. Восем маладых людзей з гарадкога пасёлка Ветрына, вёсак Багатырская і Фарынова, аэрагарадку Білізіна, Кушлікі, Машоцы, Палата і Зялёнка не павяліся прыняць удзел у маладзёжнай этна-вечарыцы “Жаніховы агледзіны”. Арганізатарамі акцыі сталі аддзел культуры Полацкага райвыканкама, РЦК і Гаранскі сельсавет. Пасля

няпростых выпрабаванняў найлепшым савецкім прызнаны Вітал Мардзвінкі з Білізіна. Найлепшай сваяк — Любоў Кудзеля з Зялёнкі. Маладыя збіраў мясарубкі, створылі ў майстэрстве вядомага закатачнай машынкай, на хуткасьце забівалі цвікі, насілі вёдры з вады, тапчалі. У выніку самым зайдзёсным жаніхам аказаўся Аляксандр Лапкоўскі з Багатырскай”. Дарэчы, летась у Гаранах з не меншым поспехам прайшлі “Агледзіны нявест”. Паглядзім, піша аўтар, чым здзіўяць наша арганізатары ў наступным сезоне.

Пра бібліятэчны лялечны тэатр разважае загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі Вольга Бойка. “З дапамогай лялек, — лічыць яна, — можна змаціцьна, наглядна і даходліва распавесці пра пісьменніка, яго творчасць і рэкамендаваць кан-

крэтныя кнігі”. Сёлета пры Дзятлаўскай раённай бібліятэцы быў створаны лялечны тэатр “Чыгайка”. Пасля гэтага, распавядае Вольга Бойка, колькасьце чытачоў дашкольнага ўзросту павялічылася. Яшчэ адна навіна з Дзятлаўшчыны. Бібліятэкар Дварэцкай сельскай бібліятэкі сямейнага чыгання Алена Казлова прыняла ўдзел у шчыроні ўзнагароджання пераможцаў IV Рэспубліканскага конкурсу “Бібліятэка — цэнтр духоўнай асветы і выхавання”. Як паведамляе металыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Дзятлаўскай раённай бібліятэкі Марына Бортка, мерапрыемства праходзіла ў рамках Беларускіх каляндных чыганняў у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Бібліятэка з Дварца заняла другое месца сярод гарадскіх і раённых устаноў у намінацыі “Сям’я — спалчынніца маральных і духоўных каштоўнасцей”. Алена Казлова паставіла мэту — вучыць дзяцей міласэрнасці, спагадзе да блізкіх, фарміраваць у іх маральныя нормы, заснаваныя на культурна-гістарычных і духоўных традыцыях нашай краіны. Была распрацавана мэтавая праграма “Сям’я і кніга”. Больш дзейснай стала рэкламная і выставачная дзейнасць. Наладжана выданне буклетаў, удасканалілася фарміраванне кніжнага фонду.

Да стагоддзя з дня ўтварэння БССР у Шчучынскай раённай бібліятэцы імя Цёткі рабілі экскурсы ў гісторыю. Ганаровым госцем мерапрыемства стаў даэнт

- На здымках:**
 1 Гродзенскі раён: Дзед Мароз прыехаў з аўтаклубам.
 2 Жаніховы агледзіны на Полаччыне.
 3 Музей гісторыі і культуры горада Оршы: без гэтых рэчаў цяжка ўявіць сабе наша савецкае дзяцінства.
 4 Ашмянны: вось такія яны, паўночныя алені.

кафедры гісторыі Беларусі, археалогіі і адмысловых гістарычных дысцыплін Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы, кандыдат гістарычных навук Уладзімір Ягорчыч. Яго выступленне суправоджалася электроннай прэзентацыяй. Пра гэта напісала загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу раённай бібліятэкі Юлія Міхайлава.

А ў Шчучынскім раённым цэнтры культуры і народнай творчасці песенны зборнік Геанадзя Панова прэзентавалі.

Музыкант назваў яго “Малая Раціма”. За час сябры, аднадумцы і калегі згадалі, як ствараўся ансамбль народнай песні “Медунішкі”, які неўзабаве стаў народным. Гаварылі і пра тое, як ствараўся зборнік песень. Тут, да слова, сабраны творы на словы Галіны Бялянскай, Надзеі Парчук, Івана Штова. Ёсць і цалкам аўтарская песня — “Мой горад”. Ды не толькі за размовамі бавілі час госці, але яшчэ і слявалі. І дапамагалі ім “Медунішчы”. Напісала пра гэтую імпрэзу Юлія Цімашчук.

А вось чарговы зборнік Міколы Бусько — паэтычны. Дзяцінства паэта прайшло на карэліцкай зямлі, тут і першыя вершы былі надрукаваны. Кніга “У бары жывуць сябры” прэзентаваўся ў Карэліцкай дзіцячай бібліятэцы. Вучні мастацкага аддзялення мясцовай школы мастацтваў падрыхтавалі выставу малюнкаў паводле творчасці паэта. Пра сустрэчу нам распавяла металыст Карэліцкай раённай бібліятэкі Наталія Казарэа.

Карына Ошва — загадчыца сектара пазастацыянарнага абслугоўвання насельніцтва Гродзенскага культурна-інфармацыйнага цэнтру. Калі выкарыстоўваць менш афіцыйную мову, Карына Мікалаеўна — кіраўнік аўтаклуба. Вось пра што яна паведаміла: “У Гродзенскім раёне стартвала акцыя “Да Вас спінаем на Новы Год”. Работнікі перасоўвалі бібліятэкі і мабільнага культурнага цэнтру сумесна павінавалі зьыхару маладасельных адаленых вёсак з надзьходзячымі святамі. Чытачы паўдзельнічалі ў навагодняй віктарыі, прысвечанай рэцэптам святочных страў, і атрымалі прызы. А клубнікі нарыхтавалі для вяскаўцаў музычныя віншаванні ад Дзеда Мароза і Снягуркі.”

У мінулым агледзе пошты мы казалі пра Ш адкрыты рэгіянальны фестываль ансамблевай музыкі “Вясёлка сугучаў”, што прайшоў у Шаркаўшчыне. Сёння мы называем пераможцаў. Гран-пры — у музыкантаў з Пастаўшчыны: гурта “Старадворская ляхары” Навасёлкаўскага філіяла Варапаяўскай ДШМ. Першыя месцы ў розных намінацыях занялі: трыя трубачоў Себежскай ДШМ Пскоўскай вобласці, ансамбль скрыпачоў “Маленькія віртуозы” Полацкай ДШМ, ансамбль “Пралеска” Шаркаўшчынскай ДШМ, гурт “Званочки” Варапаяўскай ДШМ.

Аліна Санюк піша пра тое, як на галоўнай плошчы Ашмянна сабраліся гараджане, каб запаліць агеньчыкі на галоўнай ёлцы раёна. Не абыйшлося і без літаральнага нашэсця Дзедаў Марозаў і Снягурак. Усе яны прыязджалі да ёлкі на самых незвычайных транспартных сротках. Каманда “Аграп-рамтэхнікі”, да прыкладу, з’явілася на самаходным апырквалынку. Дзед Мароз і Снягурка ад устаноў адукацыі мелі і аўтобус, і лімузін. Аграпра-эканамічны каледж прапанаваў сваёй камандзе мотаблок. Работнікі культуры апраунлі легкавік у алене Дзеда Мароза. У свосасаблівым конкурсе навагодняга аўтамабільнага дызайну перамагла “Аграп-рамтэхніка”.

Шыкоўныя хол ў Цэнтры развіцця культуры і народнай творчасці...

...і сам яго будынак.

Яблыкі ўрадзілі, а вось Купалле...

Так ужо склалася, што гэтым разам праз неспадзяванна абставіны (хай яны застануцца для вас перадсвятной загадкай) мой звяклы план змяніўся. І гэты матэрыял — не аповед пра культурнае жыццё асобна ўзятага паселішча, а гэты прайздзіўны мікс пра тое, як ідуць справы адразу ў двух аграгарадках у ваколіцах Гродна. Ды і каментарыя — суб'ектыўнага погляду знутры на культуру свайго паселішча — у артыкуле няма: у працэсе яго напісання інфарматар “К” раптам папрасіў мяне не спасылацца на яго меркаванні па вышэйадзначанай тэме. Што ж, не — дык не!

Алег КЛІМАЎ, Мінск — аграгарадкі Квасоўка і Абухава Гродзенскага раёна — Мінск / Фота аўтара

КВАСОЎКА Ў РАЗРЭЗЕ

“Чым знакіміты аграгарадок Квасоўка?” — спытаеце вы мяне, і я вам адкажу: ды хоць бы тым, што ён з’яўляецца адным з найбуйнейшых пастаўшчыкоў яблыкаў на айчынным рынак. І другі факт, міма якога прайсці немагчыма: у гэтым населеным пункце вельмі трапяткое стаўленне да ўсяго таго, што звязана з беларускай мовай — пачынаючы ад яе выкладання ў школе ды выдання там на ёй дакументацыі і заканчваючы ўжываннем у побыце. — Усё так і ёсць, — пагаджаецца загадчыца сельскай бібліятэкі Наталля Канецкая. — А яблыкі настолькі ўвайшлі ў наша жыццё, што пару гадоў таму ў аграгарадку сталі праводзіць свята “Сок + я = Свежэдар”. Ну і не зманю, калі скажу, што літаратура па-беларуску карыстаецца ў чытачоў “маёй” установы вялікім попытам.

Да таго, як заняць сваю ціперашнюю пасаду, спадарыня Канецкая працавала на птушкафабрыцы аператарам. Так выйшла, што жаданне Наталлі Іванаўны паспрабаваць рэалізаваць сябе яшчэ і ў культурнай галіне супала з наяўнай вакансіяй у храме кнігі Квасоўкі.

— Вядома, ніхто мяне адразу б на гэтую пасаду не ўзяў, — кажа загадчыца. — Я прайшла сумоўе, мне дапамагала бібліятэкар з

суседняй вёскай, быў выпрабавальны тэрмін. І вось ужо два з паловай гады я ўзначальваю нашу бібліятэку.

У 2018-м асаблівы ўхыл у яе працы быў зроблены на ўсё тое, што звязана з малой радзімай. Прайшлі мерапрыемствы, якія распавядалі пра гісторыю тутэйшай парафіі Беззаганнага Зачацця Найсвяцейшай Панны Марыі, знакімітага калгаса “Кастрычнік-Гродна” (цяпер вытворчы кааператыву імя Віталія Крамка), ды і наогул Квасоўкі.

Сярод фарміраванняў, якія дзейнічаюць пры бібліятэцы, спадарыня Канецкая вылучае гурток “Лянавава” і гасцей раз у квартал. Людзі за кубкам гарбаты з пірожнымі дзеліцца навінамі з уласнага жыцця, просяць парадзі ў знаёмых і, вядома, абмяркоўваюць прачытанае — будзь гэта сэнсацыйны артыкул у часопісе або свежы бестселер.

— Навінкамі бібліятэка папаўняецца спраўна, — запэўнівае мяне Наталля Іванаўна. — Бывае, што трэба пачакаць, але ў рэшце рэшт “хіты продажы” да нас даходзяць. А гурток гэты — своеасабліва Квасоўка ў разрэзе. З усімі яго болякамі і раласіямі, са штодзёнай працай і сямейным побытам, і з культурай, вядома. Дарэчы, многія акцыі бібліятэка праводзіць сумесна з нашым Цэнтрам развіцця культуры і народнай творчасці.

Вольга Янучэня.

ТАКАЯ РОЗНАЯ МОЛАДЗЬ

Чым знакіміты Абухаўскі цэнтр развіцця культуры? Пытанне рытарычнае — менавіта гэтая ўстанова з’яўляецца “базай” для заслужанага ансамбля танца “Лялечкі”, які вядомы далёка па-за межамі Гродзеншчыны. Пра гэтую “яркую фарбу” ў паліпры дзіцячай творчасці “К” ужо не раз пісала і яшчэ напіша. А сёння ж, паводле нашай завяздэнкі, мы занурымся ў будні тамтэйшай культуры.

— Чым яшчэ мы вядомыя? — перапытае мяне загадчыца цэнтру Вольга Янучэня. — У тым ліку, і сялянскай хатай — магчыма, адной з лепшых у краіне — па сваім напаўненні і афармленні.

— Мне часам здаецца, што многія з такіх краяўчых куткоў — на “адзін твар”, — спрабую я распачаць спрэчку.

— Часткова пагаджуся з вамі. Але яны вельмі патрэбныя — тым жа 20-ці, а то і 30-гадовым, якія ўжо і не ведаюць пра тое, як іх дзядулі жылі. А гэта ж наша гісторыя, карані... Чалавек, які іх пазбаўлены, і да краіны сваёй не будзе ставіцца з належнымі любовоў і павагай, і дзеямі сваім не зможа перадаць гэтыя пачуцці. Што, вядома ж, адб’еца на тым, як дзержава будзе развіва-

ца, на якіх каштоўнасцях працягваць будавацца.

Каштоўнасці Цэнтру — гэта яшчэ і народныя тэатры дзіцячай творчасці сусветнага слова, некалькі фарміраванняў, звязаных з вакальным і харэаграфічным мастацтвамі: народныя ансамбль песні “Рукавічкі” і эстрадная студыя “Ісціна”, дзіцячыя калектывы эстраднай песні “Фіеста” і вакальна-харавы гурток “Вясёлка”.

І нездарма некаторыя з іх носяць званне “народны”, бо сваёй творчасцю прапагандуюць тры самыя каштоўнасці, што перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Зрэшты, на гэтым грунтуецца дзейнасць і іншых фарміраванняў — такіх, як, скажам, дзіцячы клуб аматараў гульні “Забавы”, або аматарскае аб’яднанне “Залаты ўзрост”.

Па словах загадчыцы, яшчэ некалькі гадоў таму культура Абухава працавала як бы сама на сябе, арганізуючы вольны час толькі для ўласных жыхароў. Аднак цяпер мерапрыемстваў стала тут больш, прычым некаторыя з іх маюць рэальны ўзровень. Ды і самі калектывы Цэнтру рэгулярна выязджаюць з выступамі за межы аграгарадка (нярэдка і за межы краіны), прымаюць удзел у разнастайных акцыях, якія праходзяць у Беларусі.

Наталля Канецкая.

Аднак, не зважаючы на такую актыўнасць, спадарыня Янучэня прызнае, што абухаўская моладзь ідзе на кантакт з “яе” установай не надта ахвотна. Асноўны актыў тут — людзі сярэдняга і вышэйшага сярэдні веку, а таксама дзятва. Зацікаўленыя юнакі і дзятучы таксама ёсць, але не надта іх шмат.

Пацярджэннем адноснай культурнай пасіўнасці абухоўцаў (напэўна, не толькі моладзі) служыць і тое, што зала на пяцьсот з гакам месцаў на шараговым імпрэзах запаўняецца, мякка скажам, не бітма. Альбо такі прыклад. Некалі Купалле адзначалася ў Абухава сапраўды “ад душы” і з размахам. Цяпер жа гэтае свята і наогул не праводзіцца!

Зрэшты, не карыстаюцца вялікім попытам і звычайныя дыскатэкі. Не хавае Вольга Касьянаўна і тое, што ёсць у яе установы праблемы з мерапрыемствамі для людзей пажылых: іх таксама цяжка сабраць пад дахам Цэнтру, бо, як яны кажуць, здароўе ўжо не тое.

— Тым не менш, свайго глядач у нас ёсць, ёсць пастаянная публіка рознага ўзросту, і мы як творчая адзінка дастаткова трывала стаім на нагах, — перакананая Вольга Янучэня. — Цяпер бы матэрыяльна-тэхнічную базу нам умацаваць. Вы ж самі бачылі, што з вуліцы выглядаем мы шыкоўна, холь ажно блішчаць, але для залы трэба больш сучаснае асвятленне. На 30-гадовы юбілей Цэнтру, які мы адсвяткавалі сёлета, наш знакіміты СВК імя Іллі Сянько падарыў

нам мікшарны пульта, аддзел культуры Гродзенскага райвыканкама дапамог з набыццём мікрафонаў. Засталося зараз яшчэ калонкі набыць, бо яны ў нас патрабуюць абнаўлення. Баня хацелася б новы, акардэон. Мэблю б сям-там памяняць...

А яшчэ адна мара загадчыцы заключаецца ў тым, каб усё ж аднавіць Купалле. Бо хіба можа жыць вёска без такога цудоўнага свята?

— Ажно карціць мне як найхутчэй уключыцца ў гэтую працу, — з запалам кажа мая суразмоўца. — І ў мяне, і ў нашых маладых

спецыялістаў, на якіх я, шчыра скажу, проста і не нарадуюся — ініцыятыўных, дзёрзкіх, поўных ідэй.

Развіваючыся са спадарыняй Янучэня, я пашкаваўся ў яе, ці не шкадуе яна пра тое, што была гэтак шчыра са мной, распавядаючы не толькі пра поспехі Цэнтру. Пра гэтым распавядаючы прычыну ўзнікнення такога свайго пытання: не так даўно ў адным з аддзелаў культуры аднаго з выканкамаў краіны яго супрацоўнік папярэдзіў мяне аб тым, каб я не заналта прыслухоўваўся да крытыкі і самакрытыкі (калі яны будуць) аднаго з кіраўнікоў установы культуры, якая знаходзіцца ў канкрэтай сельскай мясцовасці. Маўляў, залішне гаварыць гэты каір, любіць ён выносіць “смішце з хаты” ды перагібае з нараканнямі на цяжкасці ў сваёй працы. Аднак карэспандэнт “К”, які прыбыў у той населены пункт, ужо па вонкавым выглядзе ўстановы стала зразумела, што не казач пра гэта трэба, а крычаць.

Дык вось, Вольга Касьянаўна таксама з тых, хто лічыць, што праблемы самі сабой не знікнуць, што не варта кацаць гады для іх вырашэння. Дзейнічаць, працаваць, калі трэба, сцяпяць зубы, сабраць усе сілы і пераадоляваць перашкоды — такі яе жыццёвы прыныцц. І канструктыўныя зносіны са СМІ ў тым будучы толькі ў дапамогу, мяркуе яна.

Я з такой пазіцыяй пагаджуся ахвотна.

Яе вершы пазбаўлены відавочных прыкметаў часу: там не знойдзеш, скажам, эквілібрыстычнай гульні з назвамі гаджэтаў або адсылак да Інтэрнэт-мемаў. Наадварот, яе паэзія ўласціва пранізілася і памкненне быць шчырым. Але чамусьці ты ўпэўнены, што гэта шчырасць менавіта насельніка XXI стагоддзя.

Маладая паэтка з Гомеля Наста ШАКУНОВА распавядае пра тое, што падштурхнула яе да такога архаічнага, здавалася б, спосабу самавыяўлення і чаго бракуе арт-жыццю другога па велічыні беларускага горада, у арганізацыі якога яна бярэ самы чынны ўдзел. А вось пра тое, чаму гэтая выпускніца БДУКІМ звольнілася (як выявілася) з абласной бібліятэкі — хача, мяркуючы па яе актыўнасці ў сацсетках, працавала яна там з імгнэннем — Наста распавядаць адмовілася.

хіба толькі адпачыць, каб хоць трохі ачомашча. Можна, гэта мой такі погляд на наша культурнае жыццё. Але падазраю, што тэндэнцыя тут агульная.

— Ты не меней, працягваеце рабіць?

— Так. Разам з Жэнем Чарняўскім я зладзіла серыю канцэртаў “Шакунова лайв”, на якіх выступалі музыкі, мастакі, харэографы, эксперыментальны тэатр...

— Вы шукаеце розныя мультымедыйныя спосабы прэзентацыі паэзіі, спалучаючы яе з іншымі відамі мастацтва. Навошта вам гэтыя эксперыменты?

— Падрыхтоўка візуалу і гучу кожнага разу дапамагала мне як бы збоку паглядзець на свае тэксты і больш адказна падрыхтавацца да выступу. Без выяваў я часта чытаю, а вось без музыкі — амаль ніколі. Стараюся выкарыстоўваць тое, пад што пісаліся вершы — або, прынамсі, нешта блізкае па атмасферы. Магчыма, гэта няправільна. Часам падчас выступу узнікала жаданне зараз жа спыніць му-

шуму ў галаве дарослага чалавекі на больш уважлівае стаўленне да маіх адчуванняў. Але ўсё гэта — нейкія зборныя вобразы і невытлумачальныя асацыяцыі родам з мінулага. Часам я настальгірую гэтакімі выявамі, што з’яўляюцца ў маёй галаве — бачу-ўспамінаю нейкі колер сцен, адчуваю тэмпературу, “гляджу” на паезд або дом... І нешта такое са мной зраецца ў гэты момант, дзякуючы чаму я пачынаю дыхаць інакш — не носам. Вочы глядзяць унутр, вуха слухае, а рот сам прамаўляе словы. Верагодна, гэта можа здарыцца дзе заўгодна. Але бываюць сітуацыі, месцы, а часам і працяглая перыяды жыцця, у якіх нічога не вылавіш, бо ўсе твае сілы даводзіцца выдаткоўваць на ўцікі.

— Ці ёсць для вас нейкая грань паміж вашай паэтычнай практыкай і паўсядзённасцю? Наколькі яны ўплываюць адзін на аднаго? Ці атрымліваецца рэправаць рэальнасць сродкамі паэзіі — альбо гэта яна прапаруе вас?

— На гэтыя ўплывае ўсё. Але толькі ў перыяд “юначы-

— Дакладна гэтаксама, як і ў дачыненні да жывапісу або філасофіі. Я адчуваю, што мае тэксты — гэта нейкі адбітак досведу, але выяўляецца ён не праз канкрэтныя прадметы і факты, а праз свайго кшталту ўнутраную музыку, рэфлексу, інтанацыю, нейкія няўлоўныя матывы. Калі ва ўніверсітэце я пазнаёмілася з развагамі Эдмунда Гюсерля, яны адразу адклаліся ў мяне ў памяці: немагчымасць максімі, абсурднасць доказаў і непазбежнасць прыняцця ўсяго вышэй-згаданага. Мне падалося, што гэты мужчына мяне б разумее! А імпрэсіянізм у маіх творах можна адчуць праз рытм, хвалепадобнасць, тугу па прыгажосці. Думаю, менавіта з-за гэтага імпрэсіянісцкага адчування мае тэксты і становяцца паэтычнымі.

— Здаецца, сярод прадстаўнікоў вашага пакалення куды больш прынята не вершы пісаць, а, напрыклад, чытаць рэп...

— Аднак я пішу паэтычныя тэксты ўжо 20 гадоў і ніяк не

“Не хочацца думаць, што паэты вымруць”

Ілья СВІРЫН

— Ці ўтульна было паэту працаваць сярод мноства ўжо напісаных кніг? І як пачувае сябе на бібліятэчнай працы малады чалавек, не пазбаўлены пэўных творчых амбіцый?

— Вельмі ўтульна. У мяне былі цудоўныя калегі, побач з якімі я пачувалася вельмі гарманічна і спакойна. А калі ты пазбаўлена трывогі і дыскамфорту, дык маеш сілы для рэфлексіі і канструктыву. Што да амбіцый і іх рэалізацыі... Не, лепей я пра гэта не буду. Давайце лепш на іншую тэму пагаворым.

— Добра. Што прыемнага — прынамсі, асабіста для вас — здарылася за апошні час у культурным жыцці Гомеля?

— З прыемнага ў гэтым годзе — дзень нараджэння бара “Кватэрнік”, адкрыццё сезона ў скейт-парку “Сожскі стрыт”, на якое сабралася з паўтысячы чалавек. Гэта цікавыя прыгожыя людзі, якія недзе хаваюцца ў звычайныя дні. Яшчэ прыемна было слухаць вячэрнія канцэрты на набярэжнай, якія арганізуюць кіраўнік студыі “Драйв” Андрэй Васільеў — ён выходзіць цэлую плеяду маладых музыкантаў.

— А чого вам у культурным жыцці Гомеля найбольш не хапае?

— Цікавых для мяне спектакляў ці годнага кіно ў пракае пакуль няма. Добра, што хоць “Крышталь” паказалі. Прыстойных паэтычных вечарын, чытак, мастацкіх праектаў (акрамя хіба выстаў у Палацава-паркавым) таксама не відаць.

Лічу, Гомелю патрэбна га-

лерэя сучаснага мастацтва з добрымі фінансавымі партнёрамі, каб яна магла ладзіць некамерцыйныя выставы добрага ўзроўню, праводзіць конкурсы, арганізуючы навучальныя курсы — карацей, задаваць планку. Калі б на дзесяць пунктаў грамадскага харчавання ў нас адкрывалася хача б паўталецкі, гэты горад стаў бы яшчэ адной культурнай сталіцай Беларусі.

Да ўсяго, асабіста мне ў Гомелі не хапае супольнасці. Асабліва гэта тычыцца літаратараў і людзей, якія займаюцца візуальным мастацтвам. Музыкі яшчэ сям’я так хаўрусуе, ды і прыхільнікаў ім куды прасцей сабраць. Летам у нас быў фартэпійны марафон, які доўжыўся 12 гадзін: людзі рознага ўзросту, полу і ўзроўню ігры садзіліся за фано і выконвалі сваю любімую музыку. Сабраліся слухачы, было добра і па-сямейнаму, але такое ў нас зраецца настолькі рэдка, што самы часты водгук — “Як выдатна! Зусім не як у Гомелі!” І гэта крыўдна, вядома.

— Аднак, здаецца, вы самі спрабуеце некалькі выправіць сітуацыю...

— Спрабую. У Гомелі прыныц “зрабі сам” — бадай што адзіны дзейсны. Хочаш канцэрт або лекцыю — арганізуй! Апошнія два гады мы стараемся так і рабіць: ладзім сустрэчы з рэжысёрамі, крытыкамі, скульптарамі, мастацтвазнаўцамі. Але мы ўжо дарослыя людзі, і рабіць такія івенты ў нуль або нават у мінус становіцца ўсё менш і менш прыемна. Пагатоў, пасля іх ты адчуваеш сябе стомленым і бедным ды наогул ужо нічога не хочаш — ні музыкі, ні фідбуку,

“Я спадзяюся, што ўсё ж паэзія — гэта не пайджынгавая сувязь, не вынаходніцтва, здатнае старвацца і адыходзіць у нябыт, а патрэба.

зыху і проста “секчы словамі”. Можна, неўзабаве я так і зраблю, але пакуль што адчуваю ад яе нейкую змайццёную падтрымку. Асабліва ад усіх самых упаднічкіх мелодый на свеце.

— У вашых вершах не сустрачаш прамых адсылак да нейкіх канкрэтных месцаў і непасрэднага атачэння — таго ж Гомеля. Ці важна для вас, што вы жывяце менавіта там?

— Ёсць адзін тэкст, у якім гаворка ідзе пра Мазыр — гэта мой родны горад. Але зазвычай прывязкі да месца няма. Не памятаю, каб сачыняючы я думала пра нейкі канкрэтны горад або “мэнавіта гэты” праспект. Ёсць вуліцы, час сутак, пахі і гукі, якія могуць мяне пераклучыць ад

га максімалізму” я магла напісаць у сваім вершы пра нейкія будзённыя рэчы — скажам, пра тое, што мяне толькі што засмуціла на працы. Апошнія ж гадоў пяць мае тэксты піша беспрацоўны, а на працу ходзіць звычайны чалавек, які не мае звычайна прамаўляць вершамі. А калі мяне нешта засмуцае, я іду на лесвіцу, сядваю на прыступачку — і моўчкі засмуцаюся. Або магу патэлефанаваць сябру, каб прымусіць яго папакутваць са мною. Але пісаць пра гэта не буду.

— Вы характарызуеце свой метад як імпрэсіянізм і фенаменалогію. Як можна расшыфраваць гэтыя паняцці ў дачыненні да паэзіі?

магу перастаць гэтага рабіць. Мне, вядома, хацелася б, каб раптам зніклі ўсе рэперы і меладэкламатары, якія з’яўляюцца ў геаметрычнай прагрэсіі, а засталіся б толькі паэты і оперныя спевакі. Але ўсё ўжо здарылася, і замест “Не выходзі из комнаты” мы чуюм “Между нами тает лёд”. Калі тае — хай тае. Усяму свой час. Магчыма, той від мастацтва, якім я займаюся — гэта рудымнт, які неўзабаве адваліцца бы хвост.

— А ці лёгка быць паэтам, калі ты ўсёдамаляеш усё гэтыя тэндэнцыі?

— Фармальна паэтам быць лёгка, бо паэту нічога не трэба: ні абсталавання, ні матэрыялаў, ні фізічных дадзеных. Таму быў час, калі паэты палі прольма. Тысячы людзей пісалі вершы з нагоды і без нагоды. І ў выніку, многія выдавецтвы адмаўляюцца нават прымаць паэтычныя рукапісы да разгляду.

Натуральна, такі стан рэчаў зусім не натхняе цябе звязваць сваю будучыню з паэзіяй. Ты цяпер наўрад ці маеш хоць які шанец стаць голасам нацыі, як некалі Купала. Для большасці ты застанешся чалавекам, якому “больш няма чым заняцца”, — дзіўным і не вельмі прыватным лайдаком.

Аднак я спадзяюся, што ўсё ж паэзія — гэта не пайджынгавая сувязь, не вынаходніцтва, здатнае старвацца і адыходзіць у нябыт, а патрэба. Таму, мне здаецца, пройдзе нейкі час, і вершы зноў набудуць актуальнасць — магчыма, выйшаўшы на новы ўзровень... Не ведаю, як там яно некалі будзе. Але не хочацца думаць, што паэты вымруць.

(Не)абавязковыя фатаграфіі

Аналагавая фатаграфія сёння набывае другое дыханне. Стаміўшыся ад утылітарнасці лічбавай выявы, яе бясконцага множання, аўтары ўсё часцей звяртаюцца да традыцыйных тэхнік як сродку спасціжэння падзабытай магіі і пошуку ўласнага стылю.

На выставе “Віленскі фестываль аналагавай фатаграфіі і кіно” куратар праекта Андрэй Антонаў звярнуў увагу на яшчэ адну асаблівасць аналагавага фота — павольнасць. Такія здымкі нельга атрымаць хутка — і тое, што раней лічылася недахопам, сёння пачынае адкрываць іншыя вартасці. “Віленскі фестываль” распачаў гэтую размову пра магчымасці формы — і спадзяюся, што працяг яе будзе.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

ВЫСАКАРОДНАЕ, АЛЕ ІРАЊІЧНАЕ

Цікавай адметнасцю выявы стала і яе правядзенне на двюх пляцоўках — у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў і галерэі-кавярні “Арцель”. Адхіліўшыся ад прынятай траекторыі ўспрыняцця аналагавага фота як “раматэчнага звароту да мінуўшчыны”, куратар праекта дапамог творам літоўскіх і беларускіх мастакоў прагучаць у іншым ключы — як вольным практыкам вольных мастакоў. Іншымі словамі, Андрэй Антонаў дазволіў у пэўным сэнсе “злітнай” фатаграфіі трошчкі пабыць у якасці высакароднага, але іраўнічнага медыя.

Вось, калі ласка, работы Мантаса Пуйды (бромсрэбраны друк) у НЦСМ. Літоўскі фатаграф захваў на стужцы звычайны будні вільнюскай Кальварыі. “Кальварыйская панарама” — гэта некалькі фатаграфій, палізаваных у форме кінакадраў: людзі на выявах стаяць на прыпынку або кудысьці рушаць на фоне вядомага месца. Кіно зего. Нічога асаблівага. Будзённая завядзёнка. Але менавіта за кошт фатаграфічнай культуры серыя выглядае свежа і цікава.

Ці, да прыкладу, фатадзітэкс Альфрэда Малинаўскаса з серыі “Рэспектыва”. На выяве — трохлітровы слоік вады, у якім уніз галавой плавае рамак, а на дне пасудзіны — нейкі падобны да галавы фрукт. Слоік адкідае цень на сцяну — яго “разразае” яркі промень святла. Дзіўны сюжэт, які ніяк не назавеш паэтычным. Непрэзентабельны посуд. Але ў фатаграфіі бачны погляд аўтара — нагледжанага і дасведчанага, які, тым не менш, не баіцца сваім “жартам” знізіць пафас гучання традыцыйнага фота.

А літаральна побач — неверагодныя хэміграфіі Эгле Гуданітэ. На адмыслова апрацаванай хімікатамі паверхні мастачка размяшчае тонкія колцы сядавіны ці гародніны. У выніку на паперы застаюцца разнастайныя сляды, што нагадваюць абстракцыі. Дзіўна? Так. Прыгожа? Таксама. І сапраўды — чаму гэтыя эксперыменты нельга лічыць фатаграфіяй? Невыпадкова і тое, што серыя называецца “Каметы”.

У такой тэхніцы, як люмент прынт, або кантакты друк, працуе і куратар выставы Андрэй Антонаў. Ён прыкладае да фотаадчувальнай паперы засохлыя кветкі. На паверхні застаюцца іх абрысы ці нават сама фактура раслін. Па-сутнасці, перад намі амаль што гербарый, але зроблены менавіта з дапамогай фатаграфіі. “Бурштынны” з-за яго адпаведнага колеру адбітак. Прычым энергетыку і характэрны гэтых работ аспрэчыць цяжка.

Кіагульс Плейта выкарыстоўвае аналагавае фота для экспрэсіўнага адлюстравання перформансу. Серыя фатаграфіа фіксуе разнаіты танец чалавека: ён рухаецца, пакідаючы ў кожным асобным кадры белы след і не даючы воку глядача ўхапіць абрысы яго фігуры. І фатаграфія тут — такі ж удзельнік перформансу, як і сам артыст.

НІБЫТА ФРАГМЕНТЫ СНУ

Беларускія аўтары ў гэтай гульні з тэхнікамі ў параўнанні з літоўскімі калегамі выглядаюць больш стрымана. Алена Данброва ў серыі “Сон” накладвае адну выяву на другую, ствараючы мультыэкспазіцыйныя калажы (бромсрэбраны друк). Аўтарка здымае гарадскія двары, вуліцы, людзей, розныя фактуры.

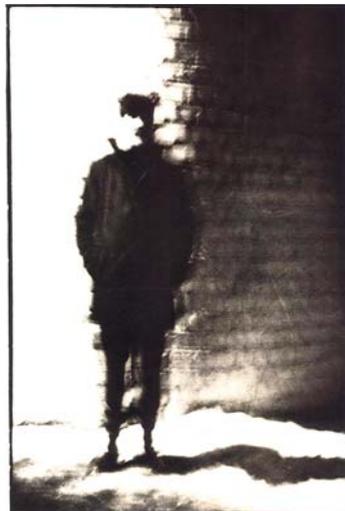
Уладзімір Парфянок у серыі “Вільня. Вечар” засяроджваецца на рытме і трымценні святла на вуліцах горада. У цэлым, працу са штучным святлом, яго бляскам можна вылучыць як адметнасць почырка фатаграфіа. Марына Башокова ў серыі “Досвед прысутнасці” дэманструе гарадскія фатапалімпсесты — мяркуючы па ўсім, аўтарку больш за ўсё натхняюць адлюстраванні. Віктар Сянькоў робіць бездакорныя нум-работы ў тэхніцы цыянатыпія — серыя “Німфы”.

У цэлым, вярта адзначаць, што тая частка праекта, што экспануецца ў галерэі “Арцель”, прадстаўляе аналагавае фота ўжо ў большым значым ключы — як класічную вытанчаную фатаграфію без нечаканак кітагату брутальных сюжэтаў і жартаўлівых жэстаў.

Альмігантас Масклянас стварае атмасферныя пейзажы прыморскіх рыбацкіх вёсак 1970-х. Эмілія Пятраўскіенэ выяўляе фактуру і прыгажосць кветак і раслін,

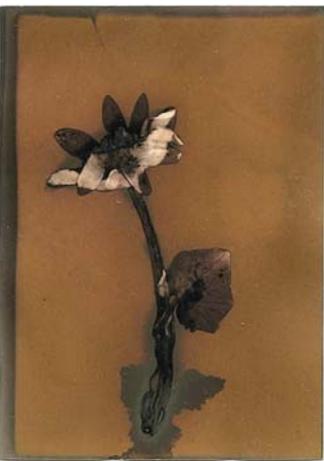
3 серыі Кіагульса Плейты.

3 серыі Кацярыны Гуртавой.

3 серыі Уладзіміра Парфянка.

3 серыі Андрэя Антонава.

3 серыі Эміліі Пятраўскіенэ.

робячы бромсрэбраныя адбіткі ажно з дагетаратыпу — серыя “Срэбраны сад”. Саўлос Славінскас прапаноўвае да ўвагі блакітныя ўнікаты з ледзь заўважнымі абрысамі цюльпану на падваконні — серыя “Падваконне”.

Экспазіцыя ў гэтай прасторы па настроі больш пафасная, урачыстая, і дае “збой”, лічы, толькі ў двох — трох серыях. Пер-

шая — “Без назвы” Кацярыны Гуртавой, выкананая ў літ-друку. У поле ўвагі беларускай аўтаркі трапляюць зусім, здаецца, невыразныя віды, дэталі, сюжэты: напрыклад, чалавек на фоне рога дома, твар якога і разглядаецца нельга, або шурпатая сцяна. Гэтыя “вырваньня” з чыйгосялі сну ўспаміны і фактуры як быццам хавуюць за сабой пэўную гісто-

рыю і выклікаюць трывогу праз сваю ледзь заўважную сувязь з рэчаіснасцю. Вось чыю падборку можна было б назваць “Сон”.

Другая серыя з нечаканым сюжэтам — гэта таксама літ-друк, але ўжо літоўскага аўтара Вітаўтаса Кракаўскаса. Не звяртаючы ўвагу на нібыта нефатаграфічнасць свайго аб’екту здымак — старога бровара — аўтар бачыць

у ім паўнавартаснага партнёра. Кантраст брутальнага, закінутага будынка і натуральнага святла робіць гэтыя работы цікавымі.

Да “парушалніка спакою” ў пэўным сэнсе можна далучыць і Гінтаса Кавалюнаса з яго нацюрмортам “Яблык”. Аднолькавыя фатаграфіі фрукта выкананы ў двох розных тэхніках — цыянатыпіі і альбумінавым друку. Гэтая пара прывабіла мой позірк, мабыць, менавіта свайго прастатой сюжэту.

ТЭРАПІЯ БУДЗЁННАСЦІ

Пэўным чынам кантактуючы паміж сабой, дзве экспазіцыі выставы склаліся ў кампірамійнае выказванне. З аднаго боку, тут ёсць узоры эстэтычных, вытанчаных арт-фота — для тых, хто цэнціць менавіта такое выкарыстанне традыцыйных і альтэрнатыўных тэхналогій. З другога — прыклады “незланамераных” правакацый, якія даюць магчымасць пановаму працьцяць аналагавае фатаграфію.

Вярта дадаць, што куратар праекта Андрэй Антонаў распачаў “Віленскі фестываль” яшчэ ў Вільнюсе. У жніўні гэтага года ў прасторы “Ту-та” адбылося першае вено ініцыятывы, у якім прымалі ўдзел і беларускія фатаграфы. Акрамя выставы, фестываль уключаў у сябе шэраг палзеі: майстар-класы, паказ кіно.

Дзякуючы дапамозе Амбулсцы Літоўскай Рэспублікі ў Беларусі, Беларускаму грамадскаму аб’яднанню фотамастакоў, Нацыянальнаму цэнтру сучасных мастацтваў з’явілася магчымасць зладзіць палзею і ў Мінску. Склад удзельнікаў “фестываля” трошкі памянўся, але неістотна. Праграму ў мінскай рэдакцыі таксама дапаўнялі майстар-класы літоўскіх і беларускіх аўтараў па працы з аналагавым матэрыялам. Гледзячы па водгуках у сацыяльных сетках, яны карысталіся вялікай папулярнасцю.

Акрамя відавочных творчых кантактаў фатаграфіаў суседніх краін і папулярна-сці аналагавай фатаграфіі, “Віленскі фестываль” спадабаўся і на наступнай прычыне. Ён засведчыў, што аналагавае фатаграфія можа не толькі стаяць на вярце традыцый і рамства, але і выступаць паўнавартасным інструментам даўняшчытныну, тэрапіяй будзённасці, сродкам асэнсавання і канцэнтравання, ды проста вольнай практыкай, зятнай як спаралжачы паўнавартаснае творы мастацтва, так і заставацца спосабам самавыяўлення.

У 1977 годзе ў Харкаве праходзіў семінар “Інтэрдызайн-77”, які праводзіла Міжнароднае аб’яднанне нацыянальных арганізацый прамысловага дызайну ІКСІД. Беларусь прадстаўляў супрацоўнік філіяла Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі (УНДІТЭ) Кім Лыцін. Аўтар, які ствараў дызайн для медыцынскіх апаратаў, смеццявазоў і сталуюскага посуду — і знаходзіў у гэтых тэмах натхненне.

Такія семінары рэгулярна ладзіліся ў розных краінах свету, і з’яўдзіліся на іх профіці не з усіх кантынентаў, каб разам папрацаваць над актуальнымі на той час тэмамі дызайнерскіх распрацовак. Трэба адзначыць, што першы быў праведзены ў Мінску ў 1971 годзе. На ім распрацоўваліся дзве тэмы: сістэма візуальных камунікацый для горада Мінска і ўдасканаленне функцыянавання галіны па вытворчасці хлеба. Харкаўскі ж семінар 1977 года быў другім “Інтэрдызайнам”, які праводзіўся ў СССР.

Група, у якую ўваходзіў Кім Лыцін, складалася з дызайнераў з Расіі, Арменіі, Грузіі, Новай Зеландыі, Швецыі, Венгрыі. Для распрацоўкі была прапанавана няпростая і дасюль яшчэ актуальная тэма: кампактнае кухоннае абсталяванне для пажылых людзей і інвалідаў. І ўсё гэта — ва ўмовах малагабарытнай гарадской кватэры.

У выніку семінара з’явіўся праект, які ўключыў варыянты размяшчэння абсталявання ў кухнях рознай планіроўкі і памераў, ды нават эскізы некаторых вузлоў, якія мелі прычыповае значэнне для прапанаванага рашэння. Праца атрымала высокую ацэнку ўсіх удзельнікаў “Інтэрдызайну”. Некаторыя ідэі, якія талы нарадзіліся, потым былі тым ці іншым чынам выкарыстаны дызайнерамі, што рэз’юльціравала ў Харкава ў розныя куткі свету.

Для некаторых дызайн станавіўся сінонімам мастацтва дзеля мастацтва. А вось Кіма Лыціна ад самага пачатку цікавілі праекты прыземленыя, але здатныя прынесці практычную карысць. Скажам, тэмай яго дыпломнай работы на аддзяленні прамысловага мастацтва Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута быў “Апарат штучнага кровазвароту”. А дакладней, зразумела, яго дызайнерскае рашэнне.

Яшчэ да атрымання дыплама Кім пачаў працаваць у Беларускай філіяле УНДІТЭ. Сярод яго першых распрацовак быў комплекс посуду з нержавеючай сталі для прадпрыемстваў грамадскага харчавання — тых самых небезьведомых савецкіх столовак. Работу маладога дызайнера ўкаранілі ў вытворчасць. Такі самы поспех спазнаў і створаны ім прамысловы швейны паўаўтамат.

Кім Лыцін.

Праект кухоннага абсталявання для пажылых людзей і інвалідаў, які быў распрацаваны на семінары “Інтэрдызайн-77” у Харкаве.

Магіканін тэхнічнай эстэтыкі

Машина для зімовага ўтрымання гарадскіх тэрыторый на базе трактарнага шасі “Беларусь ШУ-356”.

Станок для рэзкі рэак.

Пасля заканчэння інстытута Кім працягваў актыўна працаваць у галіне дызайну. Атрымаў больш за 20 аўтарскіх пасведчанніў на прамысловы ўзор і з дзясятка патэнтаў. На спецыяльных выставах работы Кіма былі адзначаны граматамі і медалямі. Працягваў Лыцін і сваю тэму дыпломнай работы па распрацоўцы медыцынскага абсталявання — у сааўтарстве з іншымі супрацоўнікамі УНДІТЭ былі створаны дызайн-праекты апаратаў дапаможнага кровазвароту, медыцынскага ўніфікаванага блока-пульэта, электроннага прыстасавання для вымярэння артэрыяльнага ціску, электроннага прыстасавання для збору анамнезу... Агулам — два дзясяткі розных распрацовак. Цэлая дызайн-

праграма па стварэнні медыцынскага абсталявання! Дырэктар Беларускага філіяла УНДІТЭ Барыс Усаў тады пісаў з гэтай нагоды ў часопісе “Тэхніцкая эстэтыка”: “Галоўнае ў тым, што распрацоўка і рэалізацыя дызайн-праграм зробіць клопат аб павышэнні мастацка-канструктарскага ўзроўню тэхнікі адным з галоўных элементаў тэхнічнай палітыкі эліты, які не залежыць ад волі асобных кіраўнікоў арганізацый і прадпрыемстваў”. Усе медыцынскія прыборы, распрацаваныя Лыціным з яго калегамі, характарызаваліся якасна-функцыянальнасцю і функцыянальнасцю формы ў спалучэнні з яе гарманічнасцю.

У багажы набыткаў Кіма былі і іншыя складаныя тэх-

нічныя аб’екты: тэрмарэгулюючае ўстройства, аўтаматызаваная лінія для цэпловай апрацоўкі мінералаватных матэрыялаў. Працаваў Лыцін і над сродкамі транспарту спецыяльнага прызначэння. Так ім былі спраектаваны: машына для зімовага ўтрымання гарадскіх тэрыторый на базе трактарнага шасі “Беларусь ШУ-356” і спецыяльны аўтамабіль для збору смецця. Былі зроблены і асобныя канструктыўныя элементы для аўтамабіляў: рулявое кола, сядзенне транспартнага сродку. Сярод распрацовак Кіма Лыціна ёсць і буйныя аб’екты — скажам, навес для пасажыраў гарадскога транспарту, — і зусім невялікія рэчы хатняга ўжытку, як, напрыклад, электрафен з насадкамі.

У Беларускай філіяле УНДІТЭ Кім Лыцін прапрацаваў, можна сказаць, усё жыццё. Ён застаўся там і тады, калі ў 1990-я ўстанова была ператворана ў Беларускае інстытут дызайну, і тады, калі інстытут быў рэарганізаваны ў Нацыянальны дызайн-цэнтр, і тады, калі апошні страціў самастойнасць і стаў аддзелам НВА “Цэнтр”.

Сёння Кім з’яўляецца “апошнім з магікан” — адзіным супрацоўнікам легендарнага УНДІТЭ, які працуе ў пераемніку гэтай арганізацыі да цяперашняга часу. І працуе актыўна — нягледзячы на тое, што праз некалькі год ён пераступіць парог дзвярцата дзясятка.

Але часта ў яго памяці ўзнікаюць вобразы мінулага, калі існаваў УНДІТЭ — вялікая навукова-даследчая і практычная арганізацыя беларускіх дызайнераў, аналагаў якой, на вялікі жаль, сёння няма.

Якаў ЛЕНСУЧ,
Анатоль ЦЕХАНОВІЧ,
члены Беларускага
саюза дызайнераў

(Працяг. Пачатак у №49)

І сапраўды, тут самы час прыгадаць, што знакаміты падарожнік і святар Фёдар Конохаў — яшчэ, да ўсяго, і мастак: ён вядомы як іканапісец, скульптар, літаграфіст. Прычым асновы творчасці цяперашні сапраўдны член Расійскай акадэміі мастацтваў спасцігаў не дзе-небудзь, а ў нашым Бабруйску!

Іконы выспяваюць у плаванні

— Затым я два гады павышаў кваліфікацыю ў Акадэміі вытанчаных мастацтваў у Парыжы, — дадае ён. — І ва ўсе вандроўкі бяру з сабой альбомчык для замалёвак, часта пішу словамі: нябёсы — сіні колер, мора — зялёны колер. І літаратуру бяру: люблю чытаць, калі дазваляюць умовы. Са мной заўсёды Біблія, іншыя духоўныя кнігі.

Зразумела, ксяндза-магістра Уладзіслава Завальнюка асабліва цікавіў духоўны аспект творчай дзейнасці суразмоўцы — яго іконы.

— Ведаецце, ікону можа напісаць кожны мастак з адкашчыяй, — разважліва адказаў ён. — Але тут важна духоўнае саспещ, таму трэба маліцца, пасціцца. А калі ўзяць ды намалываць, талы гэта будзе проста карціна. Часта ўглядаюся ў старыя іконы, якія не мастакі рабілі, а “багамазы”. Вось тут рука няправільна павернутая ў святога, тут цела евангеліста непрапарцыйнае, тут анёлы ляцяць не туды... Я як прафесіянал гэта адразу бачу. Але адтуль нешта сыходзіць, і ты адчуваеш, што гэты багамаз укладу сюды душой.

— Так, пісалі іконы раней толькі манахі. І пісалі іх гадамі, а не на працягу двух — трох тыдняў, — значачы аіццей Уладзіслава. І тут жа пацікавіўся ў суразмоўцы пра крыніцы яго духоўнага натхнення.

— Калі знаходзіцца ў плаванні 250 дзён, там духоўна і выспяваеш да пісання. І ўжо думаеш: хутчэй бы вярнуцца, хутчэй у майстэрню — і пачаць пісаць! — распытвае падарожнік. — У моры ж я магу толькі эскізы накідаваць алоўкам: там цябе так хістае, што... Але па вяртанні ты ўжо саспеў і духоўна, і маральна, і фізічна.

Самы блізкі душой Конохава — Святый Мікалай Пудатворца, апятак вандроўнікаў. У Флотушцы маракі царскага флоту ўзвалі ў яго гонар царкву. У гады ваяўнічага атэізму яе дашчэнту знеслі. Ці не таму так не шанавалі савецкаму военнамарскому флоту — і асабліва Балтыйскаму — у гады Вялікай Айчыннай?

Бездакорна, па-мастацку, але і ў адпаведнасці з канонам стварыў аіццей Фёдар вобраз Святога Мікалая Пудатворца. Спісак іконы пададзены мне.

— Маладым вучыўся ў Бабруйску... — прыгадаў ён. — А цяпер вось, бацьчыце, на схіле галоўной іконі паеду туды па вучобу: там ёсць аэрадром для планіраў. Сваім дзеяннем, якіх у мяне трое, і ўнукам, якіх ужо шасціра, я ўласным прыкладам хачу паказаць, што вучыцца можна ў якім

У памкненні да неба

заўгодна ўзросце — калі ты гэтага пражнеш.

Урэшце, з нашай размовы стала зразумела: Конюхаў вучыцца ў Беларускай авіяакадэміі, каб адправіцца ў новую вандроўку.

На чым?
Калі?
Куды?

НІБЫ ПЕХАТОЮ ДА МЕСЯЦА

У каміне мільгаць іскрынкі. Ксёндз задае вострае пытанне:

— Як ваша радзіна на гэта глядзіць?
— Добра глядзіць. Толькі, кажуць, сумуюць.

— Матухна бласлаўляе?
— Мая матухна Ірына кажа:

“Я ж цябе такога сустрэла — вандроўніка”. Гадоў пяць таму прапаную ёй: “Ірачка, дайві, адзначым трыццаць год нашага сумеснага жыцця”. Яна ў адказ: “Чаму 30? Мы разам прабылі ўсяго дзевяць”. Я кажу: “Як?! Паводле пашпарту — 30 гадоў!”

А яна: “Ды не, самарэч мы разам былі толькі 10, я падлічыла!” — са смехам згадвае Фёдар Піліпавіч.
— Старэйшы сын падлічвае: колькі я прайшоў марскіх мільяў. Атрымалася ў яго недзе 160 тысяч. Калі мілі перакласці ў кіламетры, лік будзе амаль удвая болей. Ён кажа: “Гэта ты, башка, пехатою пратопаў ад Зямлі да Месяца!” А малодшы падлічвае: у якіх краінах я пабываў — назбіралася 120.

3 КЛЮЧОМ У РУЦЭ

Глыбокай восенню 2018-га мы манціруем фільм “Узыходная плынь”, а Фёдар Піліпавіч у гэты час вяслюе ў акіяне. Дні і ночы вяслюе...

Усе лодкі ягоняны спраектаваны і пабудаваны ў Расіі. Гэтая, аранжавая — таго ж колеру, як выратавальныя камізылькі і буі, — ужо трэцяя, самая дасканалая, абклееная гнуткімі сонечнымі пласцінамі-батэарыямі. Патрэбны яны не дзеля руху — рухавіка і грабнага вінта ў лодцы няма, толькі вёсла. Электрычнасць неабходная для працы навігацыйных прыбораў і апрашальніка забортнай валы.

— Такая вада вельмі смачная. Яна адпрэжываецца ад звычайнай, бо яна — жывая, — распавядаў падарожнік. — Вось раней смак у яе быў бы ў самагонкі, трэба было даваць мінералы. А цяпер новыя апрашальнікі: у акіян зліваецца расольчык, а мне — вада!

Інжынерамі, канструктарамі, вытворцамі ўсё прадумана, і лодка валодае надзейнымі хадавымі якасцямі — у выпадку перакручвання вяртаецца на кіль. Але ў Конюхава яшчэ адно патрабаванне: каб судна было прыгожым! Мастак жа.

— У лістападзе пайду на вёсельнай лодцы з Новай Зеланды, — дзеляўся ён тады ля каміна сваімі планами. — Перасяку Ціхі акіян, мыс Горн — гэта праляў паміж Антарктыдай і Паўднёвай Амерыкай, далей у Атлантыку. Хачу дайсці да Кейптаўна...

Вось цяпер зразумела, чаму для старту плавання абраны, здавалася б, нязручны, хмарны для нас лістапад. У Паўднёвым паўшар’і поўным ходам раскашавала вясна, якая неўзабаве прыойдзе ў лета!

Паняцця “дня” і “ночы” ў Конюхава няма. Рэжымаў “трэбля” і “адпачынак” таксама: спрэс праца.

— За 24 гадзіны — 24 тысячы грабкоў. Кожны прасоўвае лодку на тры метры. Адпаведна, за суткі атрымаецца недзе 111 кіламетраў — або 50 — 60 марскіх мільяў. Для рытмічнасці чытаю малітвы доўгія: “*О, Всевышній Николае, угодниче преезрядный Господень, теплый наш заступниче и вездє в скорбех скорый помошнече! Помози мне, грешному и унылому в настоищем сем житии...*” Калі адстаю ад графіка і павінен грэбці больш энергічна, чытаю малітвы карцейшыя: “*Отче священноначальниче Николае, моли Христа Бога спастися душам нашим...*” Сон — урыўкамі.

Ксёндз Завальнюк недаўмявае: маўляў, стомлены чалавек жа мусіць спаць!

— Я прывучыў сябе не засынаць, — адказаў айцец Конюхаў. — Ведаеце, як манахі спалі з ключом у руках? Я бяру ключ... толькі не ад дзвярэй, а гачны, развалны, цяжкі ключ бяру. Кладу перад сабой на падлогу дзве металічныя талеркі — адна на адну... Зразумеіце: спаць нельга! Калі засну — упаду ці сыду з патоку.

А гэтае “з патоку” вось як трэба разумець: вясляр мусіць увесь час трымаць лодку паміж хвалямі. Спозніша, саслізнеш з хвалі ўніз — перакуліць лодку з кармы. Ірванешся, будзеш узбірацца на грэбень хвалі — запракіне з носа. А як жа сон?

— У гэты час трэба кантраляваць палажэнне лодкі, трэба весці яе, сочачы за прыборамі. Тое самае, як у самалёце, толькі рухавіка няма. І вось, трымаю я ў руках ключ, і кірую. І калі глыбока засну, пальцы расціскаюцца, ключ падае на талеркі — і тут такі лязгат! Я ўмоманг ачухваюся — і адразу погляд на прыборы. Чаму такі прымітыўны сродак? Калі спадзявацца толькі на тэхніку — скажам, гукавыя сігналы ці чырвоная лямпачка — ты можаж да гэтага прызвычаіцца. А ад лязгату ключа прачынаешся ўраз!

200 ДЗЁН АДЗІНОТЫ

Завальнюк зачараваны распаведам:

— Ойча Фёдар, 200 дзён адзіноцтва — гэта ж сапраўднае пусцэльніцтва!

— Я вандрую ўжо больш за 50 гадоў, з юнацтва. Канешне, у маладосці было вельмі цяжка самоту вытрымліваць. Фізічна мова нават лягчай, ніж цяпер. Але духоўна мяне гэта ўсяго разрывае: адзін, адзін... Размаўляю з птушкамі, дэльфінаў пытаю: “Ну, што, пазналі мяне? Засумавалясь? Добрага дня, вітаю!”

— А харчаванне? Лодка — добра. А калі шар, стратасфера?

— Цукар. Калі 11200 метраў вышыня, за бортам паветра мі-

нус 50 — 60 Цэльсія, у самой гандоле — мінус 20. Зразумела, ежа і вада замярзае. А я ў кіслароднай масцы: як нацягнуў, дык больш не здымаю, інакш прытомнасць бы страціў. Адпаведна: ні паесці, ні папіць. Я прыадкрываю яе — і ў рот кавалачак цукру. І нажом адбіваю лёд ад бутэлькі. І гэтак 11 дзён.

Як высветлілася, у такім экстрэмальным рацыёне цалкам дарэчы бывае і каньячок — праўда, зусім не ўнутр і не дзеля веселасці.

Ікона Святога Мікалая Цудатворца.

— Я яго не глытаю, а адно апаласкваю зубы, затым у далоні, і расціраю — яны тады мяккія-мяккія, ніякіх мазалёў! — апавядае падарожнік. Далоні абавязкова трэба гэтак працерці, а іначай як жа грэбці? Тут як у войску: мазалі нацёр на нагах — і ты ўжо не валя!

І пры гэтым пры ўсім у Конюхава хапае яшчэ сіл, каб весці ў сваіх падарожжах дзённікавыя нататкі. Ён выдаў з іх ужо 18 кніг.

— Калі я свае дзённікі аддаю выдаўцам, прашу выпраўляць толькі граматычныя памылкі, а словы не змяняць — бо я гэта вынасіў у акіяне. Вось я запісаю: “Дождж ідзе” ці “Праляцеў альбатрос” ці пра што ноччу думаю, якія сны прыходзяць. А дома я не магу пісаць. Дома сеў за стол — і адчуваеш нейкую штучнасць!

У ПАМЯЦЬ ПРА ПАМЕРЛЫХ СЯБРОЎ

Патрэскаюць паленцы ў каміне. Айцец Уладзіслаў пасля доўгай паўзы асцярожна пытаецца:

— Нейкія небяспекі былі? Ці часта Госпад ратаваў?

— Ды спрэ! Жывы я толькі дзякуючы Боскай дапамозе. Узысці на Эверэст, чыя схілы пакрытыя трупамі альпіністаў —

гэта само па сабе небяспека. Ды і ўсе горы — вераломныя. Эверэст трэба паважаць. Як у Святым пісанні: “*Если ты находишься здесь телом, но не находишься духом — сие бесполезно*”. Калі забіваю крукі ў гэтую гару, да мяне дайшло: трэба саспець духоўна, каб малатком па той гары стукнуць.

Айцец Фёдар памаячаў, нешта прыгадваючы. Затым працягнуў:

— Мае сябры вось пайшлі на вяршыню К-2 у Пакістане. Там Жэня Вінаградскі, з якім мы ўзнімаліся на Эверэст яшчэ ў 1992

жэй да Госпада, ніж мае. Але мне, альпіністу, тут большы давер.

— Калі Вы выходзіце на маршрут, ці просіце прыхаджану, каб за вас маліліся? — запытаў айцец Завальнюк.

— Так. Да прыкладу, стаім у гарах удвох, паміж намі менш за метр. Раптам з абрыву ляціць камень, які мы не бачым. Ён трапляе ў таварыша — і насмерць. А ў мяне — ні драпінькі. Думаю: “Чаму ён, а не ты? Чым я лепей? Нічым. Наадварот, ён прыгажэйшы за мяне, маладзейшы, мацнейшы, дзетак у яго болей...”

Калі ідзеш на яхце ў акіяне ці на лыжах да полюсу — таго альбо другога — дышаеш на поўныя грудзі. Паветра свежае, чмаст! А ў гарах вось нейкі водар смерці. Не літаральна, канешне — пры мінусовай тэмпературы трупы пах не адчуваешся. Проста мерцвякоў вакол шмат...

Завальнюк у жаху: “Вы на Паўночны полюс хадзілі?”

— Так, чатыры разы, аднойчы ў адзіноце. На сабак хадзіў, на лыжах... І вось, некай скончыліся прадукты. Я еў снег, пераконваючы сябе, што там ёсць вітаміны. Спадарожніка, які змярзаў, прысцяў да сябе, уласным цяплом імкнуўся сагрэць... Але памёр таварыш, замерз.

І зноў доўгае маўчанне. Да пачастунку, што стаяў на падносе, святары нават не дакрануліся. Конюхава мрояцца яго папярэднія плаванні:

— На лодцы ў акіяне — і ўраганы, і айсбергі, і кітэй... А яны вельмі небяспечныя: лодка ж невялікая, усяго дзевяць метраў.

Уначы лодкі свае ён вёў без агеньчыкаў. Нават асвятленне прыбораў змяншаў да мінімуму. Чаму? Бо гіганцкія кальмары, здатныя перакуліць лодку, цягнуцца на святло.

— Пабудоваў побач з майстэрняй каплічку ў памяць аб маіх загінулых сябрах: мараках, альпіністах, вандроўніках. Там 32 прозвішчы пералічаныя. Я заўсёды малюся за іх, а таксама і за тых, хто адпраўляецца ў новыя экспедыцыі: “*Благослови путь их и воздушное шествие...*” Усё ж у руках Бога!

Баюшка адкінуў валасы з твару, задумаўся пра будучае.

— Я хачу дабрацца да Паўднёвай Афрыкі на пачатку сакавіка. Чаму такі дакладны разлік? Бо мне патрэбна наступнай вясной ужо быць у Аўстраліі, каб уздымацца ў стратасферу. Спрыяльнае надвор’е ўвесну — толькі там. І калі я ў тэрмін не ўкладуся, то яшчэ на год адкладзецца мой наступны палёт.

“Мой наступны палёт!...” Не пачаўшы гэтую, ён плануе ўжо новую экспедыцыю! І тут будзе летнага вучэбнага цэнтра “Дайманд”, які ў беларускіх Мацвішчах, не абсысся. Трэба атрымаць пасведчанне пілота і стаць “баюшкам-авіятарам”, — магчыма, адзіным у свеце. Як і ксёндз Уладзіслаў.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

- Экспазіцыі: ■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; ■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; ■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; ■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; ■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". ■ Выставы: ■ Выставачны праект "Сучаснікі XX. Стагоддзе беларускага партрэта" — з 8 снежня да 3 лютага 2019-га. ■ Выстава твораў Рыгора Сініцы "Ток" (графіка, жываліс) — да 9 снежня. ■ Выстава "Латвія — 100. Гісторыя, мастацтва, традыцыі" — да 13 студзеня 2019-га. ■ Выстава "Час цішыні" — да 15 снежня. ■ Выстава "Аляксандр Штурман (1869 — 1944). Мастак у падарожжы" — да 7 студзеня 2019-га. ■ Выстава "Душы сярэбраныя струны: сучаснае ювелірнае мастацтва Расіі" — да 9 снежня. ■ Рэтранскіраваная выстава твораў Уладзіміра Кожуха "Аголеныя пачуцці. Сакарныя сэнс" — з 15 снежня да 13 студзеня 2019-га. ■ Выстава "Мара" (Deaf-art: жываліс глухих) — да 9 снежня. ■ Калекцыя карцін спявачкі Лідзіі Руславай у зборы Нацыянальнага мастацкага музея — да 1 сакавіка 2019-га. ■ Інклязіўны праект "Чалавек, які творыць" — з 10 снежня.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78. Пастаянная экспазіцыя: ■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы". ■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча". ■ "Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст.". ■ Выстава батанічнага тэкстылю Кацярыны Кабанавай "Трава" — да 23 студзеня 2019-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69. Пастаянная экспазіцыя. ■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве пасую альбо самамалепяцённі (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22. Экспазіцыі: ■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытнае Беларусь". ■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы". ■ Бестэрміновая акцыя

Джанлука Марчана. ■ 16 — "Тура" (опера ў 3-х дзеях) Д.Пуччыні. Дырыжор — Джанлука Марчана. ■ 17 — "Багема" (опера ў 4-х дзеях з 1 антрактам) Д.Пуччыні. Дырыжор — Віктар Пласкіна. ■ 18 — "Чатыры стагоддзя беларускай вакальнай музыкі". ■ 19 — "Маладыя галачы сусветнай оперы", Дырыжоры — А. Анісімаў, В. Чарнуха-Воліч. ■ 20 — "Саламея" (опера ў 2-х дзеях з харэаграфічным праграм) Р.

ТЭАТРЫ НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56. ■ 13 — "Дон Паскуале" (опера ў 3-х дзеях) Г.Даніцці. Прэм'ера. Дырыжор — Віктар Пласкіна. ■ 15 — Сольны канцэрт Вольгі Пераціцка. Дырыжор —

МУЖСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" УМОННА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ: магазіны "Белсаюздрук" Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына". Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі". Праспект Незалежнасці, 44. Вуліца Валадарскага, 16. кіёскі "Белсаюздрук" ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча. Праспект Пераможаў, 5. Вуліца Рабкораўскага, 17. Праспект Незалежнасці, 68, В. Вуліца Лабанка, 2.

"Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўяго адзін білет у любым з іх. ■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка УКЛЗД. ■ Акцыя "Стольняе плініна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00. ■ Выставы: ■ Выстава "Беларусь: адраджэнне дыхонасці". ■ Выстава "Ад рухонасці дэнарыя да беларускага рубля". ■ Выстава "Мастацтва Шакалапа" — да 8 студзеня 2019-га. ■ Мастацкі праект "Куншты малявання. Адзін дзень з жыцця Салегу". ■ Выстава "Сава Сіюко (1888 — 1978). Фатаграф Лубчанскага краю. Да 130-годдзя з дня нараджэння" — да 3 лютага 2019-га. ■ Выстава ёланчых цацак савецкага перыяду "У гасці да казанчай ёлкі" — да 13 студзеня 2019-га.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І ЗЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47. ■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Выстава ёланчых цацак савецкага перыяду "У гасці у казкі" — да 13 студзеня 2019-га.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11. ■ Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33. Экспазіцыі: ■ "Сезонныя змены". ■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін". ■ "Жывой тып лесу і насельнікі змяшчанага лесу". ■ "Насельнікі лястовага і змяшчанага лесу". ■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл". ■ Выстава "Шчыгел — птушка 2018 года" — да 31 снежня. ■ Выстава "Небяспечная прыгажосць" — да 28 лютага 2019-га.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53. ■ Атракцён "Стужачны прыгажосць". ■ Атракцён "Лазерны квэст". г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94. ■ Выстава "Птушкі зімой" — да 3 сакавіка 2019-га.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67. Пастаянная экспазіцыя: ■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях"; ■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; ■ "Беларуская музычная культура XX ст."; ■ "Тэатральная культура Беларусі XX стс."

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Стараўленская, 14. Тэл.: 286 74 03. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава з прыватнай калекцыі "Лепшыя цацкі СССР" — да 3 лютага 2019-га. Майстар-класы: ■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+. ■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75. ■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографу". ■ Выстава і рэтранскіраваны "Год літоўскай анімацыі ў свеце. Вялікі тур" — да 9 снежня. ■ Выставачны праект FRAMS OF TIME вядомых беларускіх мастакоў Глеба Отчыка і Васіля Зенько — з 19 снежня да 13 лютага 2019-га.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛКІАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92. Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Часовая экспазіцыя "Мы ідем да цябе, Беларусь!", прымеркаваная да 75-годдзя пачатку вызвалення Беларусі — да 27 студзеня 2019-га.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01756) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49. Палацавы ансамбль ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выставачны праект "Шматтанны свет красак" з калекцыі сучаснага мастака Марыны Лапа — да 15 лютага 2019-га. ■ Выстава "Чвэрць стагоддзя", прысьвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".

■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1. ■ Пастаянная экспазіцыя. Ратуша Вул. Савецкая, 3. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Музейны праект "Нясвіж — горад майстроў". Па папярэдніх заяўках. ■ Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "MIP" г.л. Мір, Караліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі". ■ Экскурсія з элементамі дагустыі "У гасці да Пана Кяханку". ■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дагустыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дагустыя". ■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзяцей "Інтрыгі Купідона". ■ Музейныя камунікацыйныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызны моды ракаюк". ■ Квэст "Белы слон". ■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку". ■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля. ■ Музейная фоталеплююка. ■ Фотавыстава Аляксандра Ласнінскага "Сэрца зямлі маёй" — да 31 студзеня 2019-га. ■ Выстава "3 імператарскага гардзюба" — да 28 лютага 2019-га.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96. Экспазіцыі: ■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць". ■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа. ■ Часовая экспазіцыя "Зямля — аснова ўсёй Айчыне" і 95-годдзя выкладання Якубам Коласам на настаўніцкіх курсах у Слуцку). ■ Часовая экспазіцыя мастацкіх твораў Анатолія Гармазы "Хочаш жыць — умеі смяцца" — да 20 снежня. ■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі. ■ Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак. ■ Музейныя майстар-класы і заняткі. ■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час". ■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску". ■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра". Акцыі: ■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей). ■ Вішэванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66. ■ Пастаянная экспазіцыя "Шлях" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галарграфічным тэатрам. ■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".

г. Мінск, вул. Кралоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60. ■ 15 — "А мне не сорамна!" (больш, чым казка) Л.Усцінава. Пачатак аб 11-й і а 14-й. ■ 15 — "Гэта усё яна" (драма) А.Іванова. ■ 16 — спектакль "Французскі пералап, ці з Новым годам!" ■ 22 — спектакль "Навагодняя вандроўка ў Парыж". Пачатак аб 11-й і а 14-й.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ ЛД ШЧАМІЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамілёва". ■ Выстава вышлых карцін "На-чненне" — да 13 студзеня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАЛА САВІЦКАГА г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысьвечана Ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму. ■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт". ■ Выстава мастакоў дынастыі Шапо (Уладзім. Аляксандр, Павел і Антон) "Струта, Даўбле, Рычы, Саванар" — да 16 снежня. ■ Фотавыстава "Гунарс Бінда. Рэтранскіраваны". ■ Выстава "Аптэка ў старой сядзібе. Гісторыя фармацыі ў Мінску ў XVIII — XX стст." — да 13 студзеня 2019-га.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30. Выставачныя праекты: ■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет". ■ "Мінск сярод зброі. Гароды-пабрацкія сталіцы Беларусі". ■ "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" г. Мінск, вул. Кір'ялы і Мядзведы, 8. Тэл.: 321 24 30. ■ "Сані + вазок; каляска + брычка; карэта + вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужавога транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.). ■ Віртуальная гульні "Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чжэўзюска, 8-2. Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чжэўзюска, 10. Тэл.: 285 18 86. Экспазіцыі: ■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сельскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64. Пастаянная экспазіцыя: ■ "Прырода Лідчыны". ■ "Сучаснае мастацтва краю" (жываліс, графіка, скульптура, мастацкае шкло). ■ Выставы: ■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера". ■ "Выдзем пачатак мы ад Гедыміна...". ■ Мемарыяльны пакой Валянціна Таўла. ■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х". ■ Выстава "Вайны свяшчэнныя старонкі". ■ Выстава "Надзеіны шчыт краіны". ■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт". ■ Выстава "Жыве мая ліра на нова!"

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАУЧЫ МУЗЕЙ г. Навагрудак, вул. Гродзенская, 2. Тэл. (8-01597) 2 14 70. ■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Валікай Айчынай вайны". ■ Філатэлістычная выстава "Адам Міцкевіч і Ігнат Дамейка — слаўныя сыны Навагрудскай зямлі" (да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча). г. Навагрудак, вул. Мінская, 64-66. ■ Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ г. Навагрудак, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса). ■ Пастаянная экспазіцыя: ■ "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча". ■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюні сельскага жывяцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСІТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12. ■ Персанальная фотавыстава Ігара Калашніківа "Берлін у фарбах" — да 16 снежня. ■ Выстава акаварэлі Лоры Стрыжак і Наталлі Харольскай "Мы любім кветкі" — да 16 снежня. ■ Выстава KAZKI (казачная ілюстрацыя вачамі падлеткаў і іх настаўнікаў) — да 15 снежня. ■ Персанальная фотавыстава Алідора Каточы "Танец Святаля" — да 16 снежня.